



FINANSTILSYNET

THE FINANCIAL SUPERVISORY
AUTHORITY OF NORWAY

Resultatrapport for finansforetak

2016

Dato:
21.02.2017

Innhold

INNHOLD	3
1 HOVEDINNTRYKK	4
2 MAKROØKONOMISK BAKGRUNN	5
3 STRUKTUREN I DET NORSKE FINANSMARKEDET	7
4 NORSKE OG NORDISKE FINANSKONSERN	11
NORSKE FINANSKONSERN	11
NORDISKE FINANSKONSERN	12
5 KREDITTINSTITUSJONER OG FINANSIERINGSFORETAK	15
BANKER OG KREDITTFORETAK	15
FINANSIERINGSFORETAK	25
FORBRUSSLÅN I BANKER OG FINANSIERINGSFORETAK	28
6 FORSIKRINGSFORETAK OG PENSJONSKASSER	29
LIVSFORSIKRINGSFORETAK	29
PENSJONSKASSER	32
SKADEFORSIKRINGSFORETAK	36
7 RESULTAT OG BALANSE FOR HVER BRANSJE	39
8 TABELLER FOR GRUPPER AV BANKER OG PENSJONSKASSER	45
BANKER	45
PENSJONSKASSER	48

Redaksjonen ble avsluttet 21.februar 2017. Alle tall er foreløpige, og det tas forbehold om endringer.

1 Hovedinntrykk

Bankenes inntjening i 2016 var lavere enn året før, med en nedgang i egenkapitalavkastning fra 12,2 til 10,9 prosent. Hovedårsaken til resultatnedgangen var høyere tap på utlån, i hovedsak for enkelte av de største bankene. Betydelige tap på utlån til offshorenæringen medførte at tapsnivået for bankene samlet tilsvarte 0,36 prosent av utlånsvolumet, en dobling i forhold til i 2015. For gruppene av mellomstore og mindre banker, som i svært begrenset grad er direkte eksponert mot oljerelaterte næringer var utlånstapene lave, og kun marginalt høyere enn året før. Bankenes netto renteinntekter viste bedring sammenlignet med året før, i hovedsak som følge av lavere finansieringskostnader, både på verdipapir- og innskuddsfinansiering. Nedgangen i bankenes resultater ble dempet av betydelige gevinster på salget av eierinteresser i Visa Europe i 2016. Kostnadsveksten i bankene var lavere enn inntektsveksten, som gjorde at kostnad/inntektsnivået gikk ned med nær halvannet prosentpoeng til 45,0 prosent. Utlånsveksten i norske banker var 3,5 prosent de siste 12 måneder. Bankenes vekst i utlån til personkunder har vært stabilt høy de siste årene, og var 7,2 prosent ved utgangen av året. Utlånsveksten fra norske banker til innenlandske bedrifter var i underkant av 1 prosent siste år. Også når de utenlandske bankenes filialer inkluderes var utlånsveksten til bedrifter lav, med 1,6 prosent.

Finansieringsforetakene svekket resultatene noe sammenlignet med ett år tidligere, i hovedsak som følge av noe lavere nettorente. Foretakene som gruppe oppnådde en egenkapitalavkastning på 11,7 prosent, 1,6 prosentpoeng lavere enn året før. Veksten i forbrukslån til norske kunder økte gjennom året, til 15,0 prosent ved utgangen av 2016. Tapene på forbrukslån tilsvarte 1,5 prosent av utlån.

Livsforsikringsforetakene fikk et resultat før skatt på 7 mrd. kroner (0,5 prosent av gjennomsnittlig forvaltningskapital) i 2016, en nedgang fra 8,2 mrd. kroner året før. Økning i kursreguleringsfondet på 5,4 mrd. kroner bidro imidlertid til en økning i det verdijusterte resultatet. Bokført avkastning i kollektivporteføljen, som i hovedsak består av kontrakter med årlig garantert avkastning, var 4,8 prosent, en økning fra 4,2 prosent i 2015, mens verdijustert kapitalavkastning, som også inkluderer urealiserte verdiendringer, økte fra 4,2 til 5,2 prosent. Det har kun vært mindre endringer i sammensetningen av investeringene i kollektivporteføljen det siste året, med unntak av en økning i utlån og fordringer til amortisert kost, hovedsakelig gjennom økte boliglån.

Pensjonskassene hadde et resultat før skatt på 3,8 mrd. kroner i 2016, mot 2,7 mrd. kroner i 2015, som tilsvarer en økning fra 1,0 til 1,3 prosent av gjennomsnittlig forvaltningskapital. Bokført avkastning i pensjonskassene var 5,1 prosent, mot 4,1 prosent i 2015. Den verdijusterte avkastningen var 5,3 prosent, mot 4 prosent i 2015. Solvens II er ikke gjort gyldende for pensjonskassene, men de rapporterer fortsatt stressester basert på Solvens II. Ved utgangen av 2016 hadde pensjonskassene en bufferkapitalutnyttelse på 88 prosent i stresstest I, mot 101 prosent ett år tidligere.

Skadeforsikringsforetakene (uten captives) hadde et resultat før skatt på 9,6 mrd. kroner i 2016, mot 7,9 mrd. kroner året før. Det er en økning fra 20 til 23 prosent av premieinntektene. Økte finansinntekter bidrar i hovedsak til bedringen i resultatet, mens resultatet fra forsikringsdriften ble svakt redusert. Combined ratio var 86,5 prosent for skadeforsikringsforetakene samlet i 2016, som er om lag samme nivå som i 2015.

2 Makroøkonomisk bakgrunn

Norsk økonomi

Norsk økonomi ble i 2016 preget av svak utvikling i oljerelatert virksomhet de første tre kvartalene. Veksten i petroleumsvirksomhet og utenriks sjøfart tok seg imidlertid opp i fjerde kvartal, som bidro til at BNP totalt vokste med 1 prosent i 2016. BNP Fastlands-Norge økte med 0,8 prosent fra 2015 til 2016, se tabell 2.1. Arbeidsledigheten var noe høyere i 2016 enn året før, men falt svakt andre halvår 2016. Ved utgangen av 2016 var ledighetsraten målt ved Statistisk sentralbyrås arbeidskraftundersøkelse (AKU) 4,7 prosent.

Økt aktivitet i petroleumssektoren i fjerde kvartal bidro til kraftig vekst i foretakenes utenlandske bruttogjeld i perioden. Tolvmånedersveksten i innenlandsk kreditt (K2) til publikum falt svakt gjennom 2016. Dette skyldes fall i kredittevksen til ikke-finansielle foretak og kommuner, mens innenlandsk kredittevket for husholdningene holdt seg sterkt gjennom hele 2016 og økte i andre halvår. Prisene på brukte boliger steg betydelig i 2016. Det er store regionale forskjeller i prisutviklingen, med særlig sterkt vekst i Oslo og Østlandsområdet og svakere utvikling på Sør og Sør-Vestlandet.

Tabell 2.1: Nøkkeltall norsk økonomi, tall i prosent

	4.kv.2016	2016**	jan.2017
BNP	1,1	1,0	
BNP-Fastland	0,3	0,8	
Boligpris*	12,8		12,4
K3***	6,8		
K3 Utenlands bruttogjeld***	12,5		
K2*	4,8		
K2 Husholdninger*	6,4		
K2 Ikke-fin. foretak*	2,0		
Arbeidsledighet (AKU, nivå i prosent)	4,7		

*utgangen av kvartalet/månedsen (12-mnd vekst)

** gjennomsnitt år/år

***utgangen av november 2016 (12-mnd. vekst)

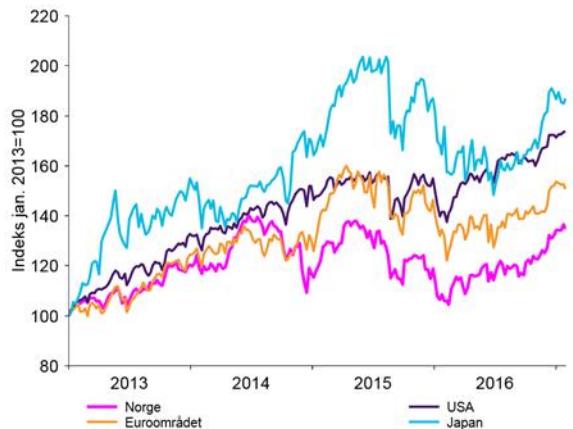
Aksje- og rentemarkeder

Markedsuro preget verdipapirmarkedene i begynnelsen av 2016 og i perioden rundt Storbritannias avstemning om fortsatt EU-medlemskap (Brexit). De fleste aksjemarkeder hadde en svak utvikling og langsiktige renter falt til historiske bunnivåer i løpet av første halvår.

Gjennom høsten og særlig mot slutten av året steg aksjemarkedene markert, og langsiktige renter tok seg opp, se figur 2.1 og 2.2. Spesielt økte amerikanske langsiktige renter betydelig mot slutten av året, og dette smittet over på andre rentemarkeder. Høyere forventede styringsrenter bidro til at også kortsigktige renter steg i Norge og en del andre land.

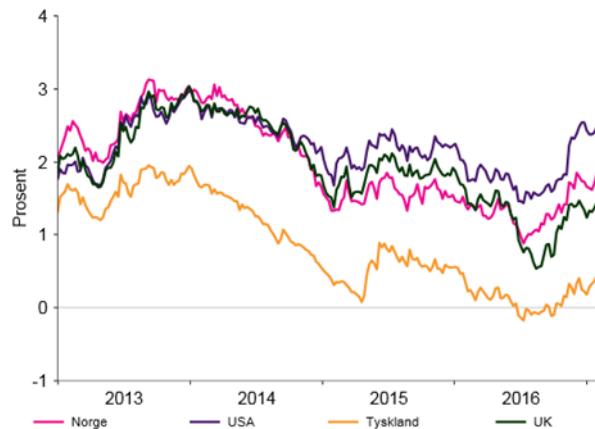
Norske langsiktige renter var ved utgangen av året noe høyere enn et år tidligere, men var fremdeles på historisk svært lave nivåer. Avkastningen på aksjer notert på Oslo Børs var 11,5 prosent i 2016.

Figur 2.1:Aksjeindekser utvalgte land



Kilde: Thomson Reuters Datastream

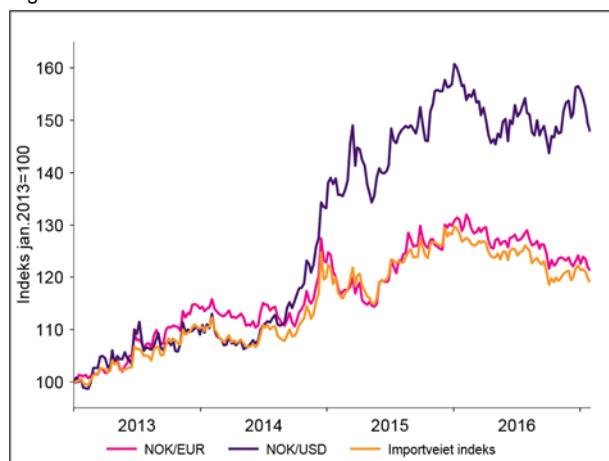
Figur 2.2: Rente på 10-årige statsobligasjoner



Kilde: Thomson Reuters Datastream

Den norske kronen svekket seg noe gjennom fjerde kvartal 2016. For året som helhet styrket kronen seg med 6 prosent målt ved den importveide valutakursindeksen, se figur 2.3. Kronen er likevel om lag 13 prosent svakere enn da oljeprisfallet startet sommeren 2014.

Figur 2.3: Valutakurser



Kilde: Thomson Reuters Datastream

Tabell 2.2: Utviklingen i verdipapirmarkedet. Endring i prosent (aksjer og valuta), basispunkt (renter og CDS)

	Nivå 31.12.2016	Endringer, basispkt (renter), % (aksjer, valuta) 4.kv.2016	Året 2016
Aksjemarkeder	Norge	10,5	11,5
	USA	3,5	11,6
	Euroområdet	8,0	5,2
	Verden	2,0	8,2
	Japan	15,0	-0,4
Pengemarkedsrenter 3 mnd	Norge	1,17	2
	USA	1,00	14
	Euroområdet	-0,32	-2
Statsrenter 10 år	Norge	1,70	46
	USA	2,43	83
	Tyskland	0,21	32
Swaprenter, Norge	2 år	1,29	8
	5 år	1,56	31
	10 år	1,95	48
Valutakurser NOK	EURNOK	9,08	1,1
	USDNOK	8,61	7,7
	I 44	103,47	1,8
			-5,6
			-2,8
			-6,1

Kilde: Thomson Reuters Datastream

3 Strukturen i det norske finansmarkedet

De største norske finanskonsernene/alliansene har 71 prosent av samlet forvaltningskapital i det norske finansmarkedet, se tabell 3.1. DNB-konsernet er klart størst med 31 prosent av samlet forvaltningskapital. DNB-konsernet er særlig stor i bank-/kreditmarkedet med en markedsandel på 35 prosent målt i forvaltningskapital. Dette inkluderer DNBs virksomhet i utlandet, og markedsandelen kun for det norske markedet er noe lavere, jf. omtalen av markedsandeler for kreditinstitusjoner nedenfor. Nordea har siden 2001 vært det største utenlandske konsernet i Norge. I desember 2016 ble Nordeas søknad om omdanning til filial godkjent, noe som fra 2017 gir en betydelig økning i filialenes andel av det samlede markedet. KLP er det største forsikringsdominerte konsernet i Norge. De store finanskonsernene har særlig stor andel i livsforsikringsmarkedet med over 90 prosent.

Tabell 3.1: Strukturen i det norske finansmarkedet målt i prosent av forvaltningskapital* 31.12.16

Prosent av forvaltningskapital	Kreditinstitusjoner	Verdipapirfond	Skadeforsikring	Livsforsikring	Sum konsern
DNB	35	25	1	22	31
SpareBank1/Samarb. Sparebanker	15	5	5	3	12
Nordea	10	11	0	8	10
KLP	0,5	17	2	36	8
Storebrand	0	11	1	20	5
Eika-Gruppen	5	1	2	0	4
Gjensidige	0,7	0	23	2	1
Sum finanskonsern/allianser	68	71	34	91	71
Øvrige selskaper	32	29	66	9	29
Totalt marked	100	100	100	100	100
herav utenlandske filialer	12		30	0,2	
herav utenlandseide datterselskaper	12		1	9	

* For kreditinstitusjoner som inngår i bankkonsern er sum forvaltningskapital for bankkonsern benyttet. Med unntak av dette er sum forvaltningskapital for finansgrupper basert på sum forvaltningskapital i de ulike bransjer og vil avvike fra konsernenes egne konsernregnskap. I totalmarkedet inngår norske bankers virksomhet i utlandet og utenlandske filialer i Norge. Pensjonsskassers forvaltningskapital er ikke inkludert i total marked.

** Kreditinstitusjoner omfatter her banker, kreditforetak og finansieringsforetak

*** For Sparebank 1-alliansen og Eika-Gruppen er eierbankene inkludert i markedsandelene

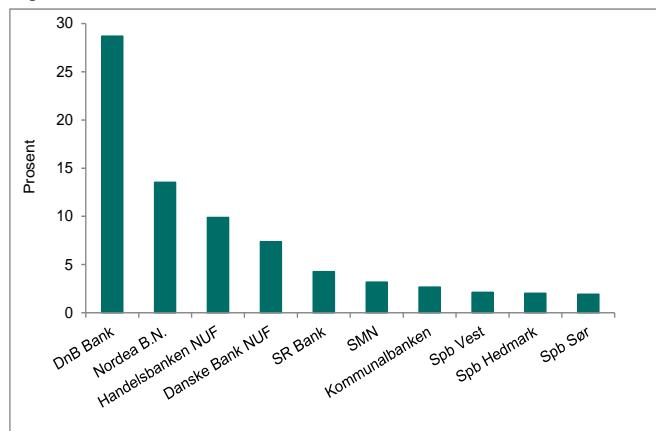
Kreditinstitusjoner

DNB er den største enkeltaktøren i det norske markedet, men utenlandske banker (datterbanker og filialer), har også en betydelig markedsandel samlet sett. De utenlandske bankene har særlig en sterk posisjon for utlån til bedriftskunder, hvor de utgjør over en tredjedel av utlånsvolumet, se tabell 3.2. Det har ikke vært vesentlige endringer i markedsandelen i 2016. De utenlandske filialene isolert hadde en andel av utlån til og innskudd fra bedrifter på hhv. 22 og 15 prosent. Hvis man hensyntar filialiseringen av Nordea, ville de utenlandske filialenes andel øke med hhv. 12 og 14 prosentpoeng. DNB har en markedsandel på i underkant av 30 prosent både for utlån til bedriftskunder og til personkunder.

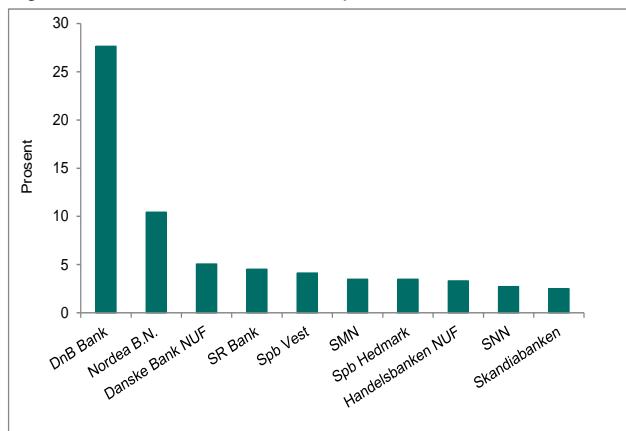
Tabell 3.2: Markedsandeler¹ for utlån til innenlandske kunder, pr 31.12.2016

(Prosent)	Bedrifter		Husholdninger	
	Utlån	Innskudd	Utlån	Innskudd
Norske kreditinstitusjoner	62,8	71,3	78,2	84,4
Utenlandske kreditinstitusjoner	37,2	28,7	21,8	15,6
... Herav juridiske enheter	15,6	14,1	12,5	9,1
... Herav filialer	21,5	14,6	9,4	6,6

Figur 3.1: Markedsandeler, utlån til bedrifter 31.12.2016*



Figur 3.2: Markedsandeler, utlån til personkunder 31.12.2016



*For Kommunalbanken er det alt vesentligste av bedriftslånenene til kommunalt eide aksjeforetak

Liv og pensjon

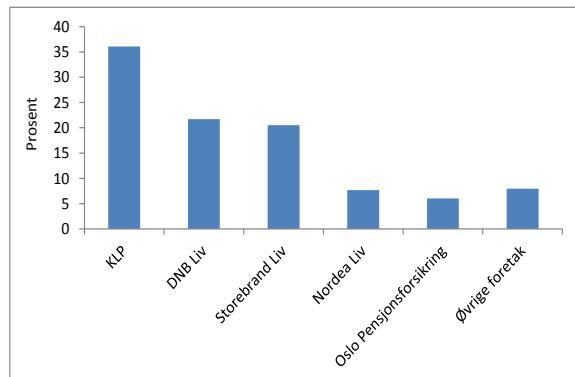
Livsforsikringsforetak og pensjonskasser (pensjonsinnretningene) hadde en samlet forvaltningskapital på om lag 1 700 mrd. kroner ved utgangen av 2016. Pensjonskassene har en markedsandel på i underkant av 20 prosent av dette markedet og andelen har vært stabil over tid.

Livsforsikringsforetak

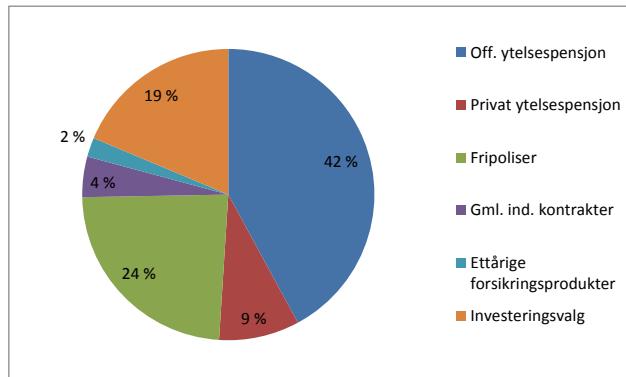
Det er ti norske og tre utenlandske eide livsforsikringsforetak i det norske markedet, samt noen mindre utenlandske filialer. KLP, DNB Livsforsikring og Storebrand Livsforsikring har i underkant av 80 prosent av samlet forvaltningskapital i livsforsikringsmarkedet, en andel som er uendret fra 2015. Offentlig ytelsespensjon utgjorde 42 prosent av samlede forsikringsforpliktelser i livsforsikring, se figur 3.4. Det er kun KLP og Oslo Pensjonsforsikring som tilbyr offentlig ytelsespensjon. Fripoliser utgjorde 24 prosent av forsikringsforpliktelsene. Det har vært en stor økning i fripoliser de senere årene som følge av omdanning fra ytelsespensjon til innskuddspensjon med investeringsvalg, og dermed utstedelse av fripoliser for ansatte på gamle ordninger. Investeringsvalg utgjorde 19 prosent av forsikringsforpliktelsene. Nær all nyttegning er nå innskuddspensjon med investeringsvalg.

¹ Alle markedsandeler inkluderer utlån overført til OMF-foretak, både heleide og gruppeeide

Figur 3.3: Markedsandeler målt i prosent av forvaltningskapital - livsforsikringsforetak, 31.12.2016



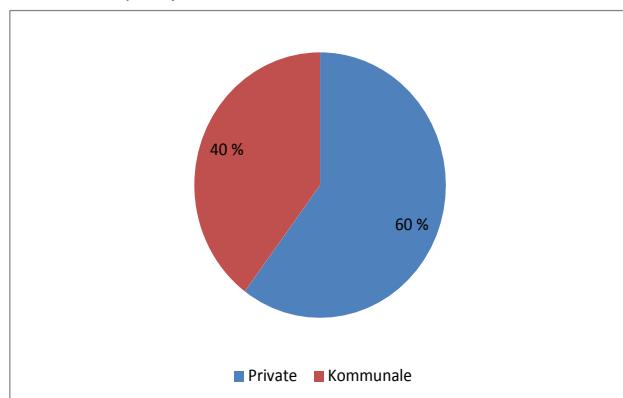
Figur 3.4: Forsikringsforpliktelser fordelt på type kontrakter, 31.12.2016



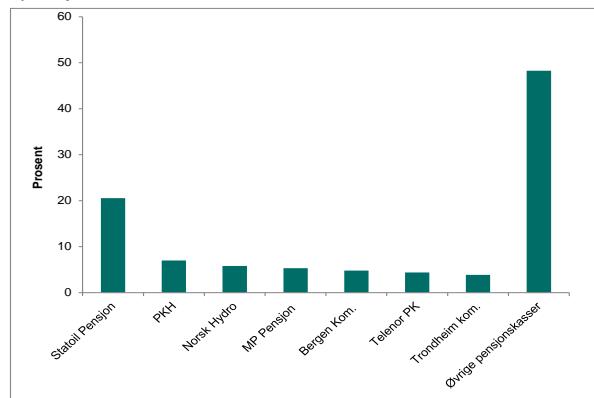
Pensjonskasser

Pensjonskassene hadde en samlet forvaltningskapital på om lag 317 mrd. kroner ved utgangen av 2016, hvorav forvaltningskapitalen i de private pensjonskassene utgjorde 60 prosent av samlet forvaltningskapital, se figur 3.5. Forvaltningskapitalen i Statoil Pensjon, som er klart størst av de 87 pensjonskassene, utgjorde 21 prosent av total forvaltningskapital i pensjonskassene, se figur 3.6.

Figur 3.5: Fordeling av forvaltningskapitalen i hhv. private og kommunale pensjonskasser, 31.12.2016



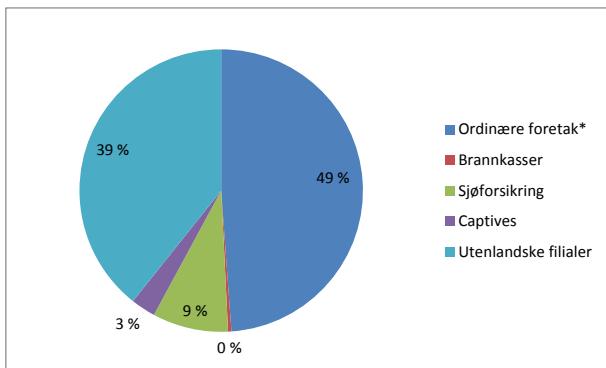
Figur 3.6: Andeler av samlet forvaltningskapital i pensjonskassene, 31.12.2016



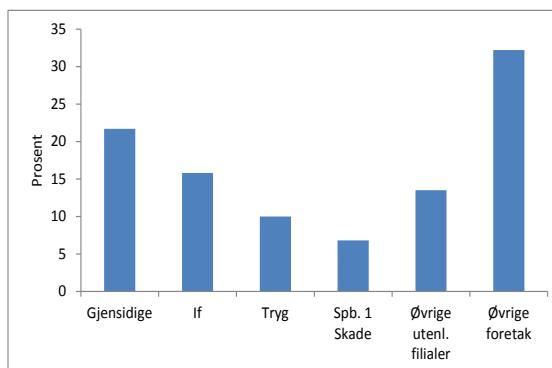
Skadeforsikringsforetak

Det norske skadeforsikringsmarkedet består av 93 aktører. Blant disse er det et stort antall sjøforsikringsforetak, captives og brannkasser som til sammen har en samlet markedsandel på 12 prosent, se figur 3.7. Det er de ordinære foretakene som er sentrale i skadeforsikringssegmentet. De fire største skadeforsikringsforetakene, Gjensidige, If, Tryg og Sparebank 1 Skadeforsikring har en markedsandel (målt ved forfalt bruttopremie) på i underkant av 55 prosent, se figur 3.8. Utenlandske aktører har en markedsandel på 39 prosent, hvorav If og Tryg har en samlet markedsandel på nær 26 prosent. Disse markedsandelene har vært stabile gjennom 2016.

Figur 3.7: Markedsandeler målt i prosent av forfalt bruttopremie 31.12.2016



Figur 3.8: Markedsandeler målt i prosent av opptjent bruttopremie, 31.12.2016



4 Norske og nordiske finanskonsern

Norske finanskonsern

De største norske finanskonsernene, vist i tabell 4.1, er aktører innenfor de fleste delene av finanssektoren. DNB ASA er det største norske finanskonserten med en forvaltningskapital på 2 653 mrd. kroner ved utgangen av 2016. Blant de forsikringsdominerte konsernene² er KLP-konserten størst med en forvaltningskapital på 596 mrd. kroner ved utgangen 2016.

Tabell 4.1: Resultat før skatt og egenkapitalavkastning for norske finanskonsern

	2016			2015		
	Mill. kr.	% av GFK	EK-avkastn.	Mill. kr.	% av GFK	EK-avkastn.
DNB ASA	23 387	0,9 %	10,1 %	31 871	1,2 %	14,5 %
Storebrand ASA	2 506	0,5 %	9,5 %	-438	-0,1 %	7,3 %
SpareBank 1 Gruppen	2 019	3,3 %	19,1 %	1 617	2,9 %	17,2 %
KLP-konserten	2 449	0,4 %	10,9 %	5 128	1,0 %	20,3 %
Gjensidige Forsikring ASA	6 140	4,6 %	21,4 %	5 050	4,2 %	17,4 %

Kilder: Delårsrapporter. For KLP-konserten er egenkapitalavkastningen beregnet av Finanstilsynet.

DNB ASA hadde et resultat på 0,9 prosent av gjennomsnittlig forvaltningskapital (GFK) i 2016, hvilket er en reduksjon på 0,3 prosentpoeng fra 2015. Egenkapitalavkastningen for DNB ASA var på 10,1 prosent, en reduksjon på 4,4 prosentpoeng fra 2015. Økte nedskrivninger på utlån, spesielt innen olje og shipping, samt lavere renteintekter bidro til et svakere resultat. Samtidig medførte negative verdiendringer på basisswapper (sikringsinstrumenter benyttet i forbindelse med verdipapirfinansiering) en reduksjon i resultatet. Styret foreslår et utbytte på 5,70 kroner per aksje for 2016, hvilket tilsvarer 49,8 prosent av resultatet.

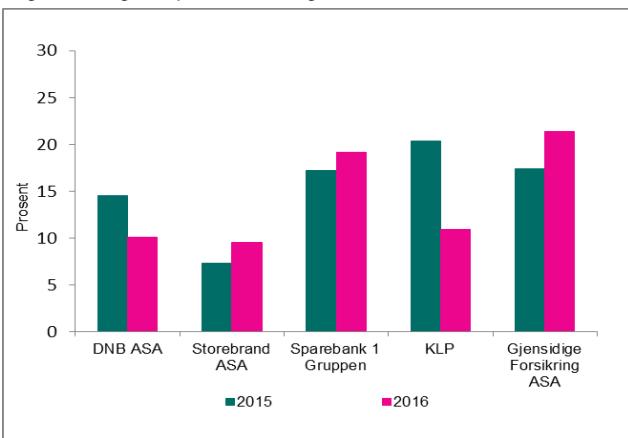
Storebrand ASA hadde et resultat på 0,5 prosent av GFK i 2016, en bedring på 0,6 prosentpoeng fra 2015. Dette forklares med økte finansinntekter i 2016 samt at man i 2015 foretok en betydelig oppreservering for langt liv. Egenkapitalavkastningen for Storebrand ASA var på 9,5 prosent, en økning på 2,2 prosentpoeng fra 2015. Styret foreslår et utbytte på 1,55 kroner per aksje for 2016, som er første utbytte fra Storebrand ASA på seks år. Sparebank 1 Gruppens resultat før skatt, som ikke inkluderer eierbankenes resultater, økte med 0,5 prosentpoeng til 3,3 prosent av forvaltningskapitalen. Egenkapitalavkastningen for Sparebank 1 Gruppen var på 19,1 prosent, en økning på 1,9 prosentpoeng. Økte finansinntekter i livsforsikringsvirksomheten veide opp for den negative effekten på resultatet av full oppreservering for langt liv i fripoliseporteføljen. Høyere finansinntekter påvirket også skadeforsikringsvirksomheten positivt. Ekskludert naturskadeerstatninger og avviklingsgevinster, var forsikringsresultatet nær uendret fra 2015.

KLP-konserten hadde et resultat på 0,4 prosent av forvaltningskapitalen i 2016, en nedgang på 0,6 prosentpoeng fra 2015. Redusjonen i resultatet skyldes hovedsakelig endring i forsikringsmessige avsetninger i offentlig kollektiv pensjon. Midlene overført til forsikringskundene i livsforsikring ble dermed

² Storebrand ASA, Sparebank 1 Gruppen, KLP og Gjensidige Forsikring ASA

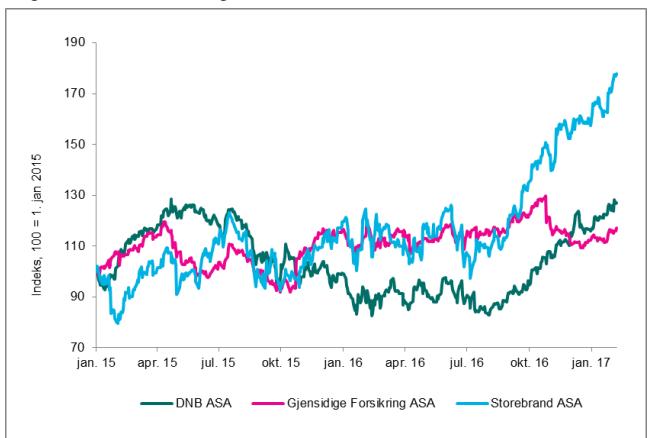
redusert sammenlignet med 2015. Det svakere resultatet kombinert med økt egenkapital bidro til at egenkapitalavkastningen ble redusert med 9,4 prosentpoeng til 10,9 prosent. Gjensidige Forsikring ASA hadde et resultat på 4,6 prosent av GFK i 2016, en bedring på 0,5 prosentpoeng fra 2015. Egenkapitalavkastningen økte med 4 prosentpoeng til 21,4 prosent. Økt avkastning på aksjer og obligasjoner bidro til nærmest en dobling av netto finansinntekter sammenlignet med året før. Korrigert for lavere driftskostnader som følge av en endring i ytelsesordningen samt engangseffekter knyttet til omstrukturering og arbeidsgiveravgift, var det forsikringstekniske resultatet tilnærmet uendret fra 2015. Styret foreslår et ordinært utbytte tilsvarende 6,80 kroner per aksje for 2016, hvilket tilsvarer 72,9 prosent av resultatet.

Figur 4.1: Egenkapitalavkastning



Kilder: Delårsrapporter. For KLP er egenkapitalavkastningen beregnet av Finanstilsynet.

Figur 4.2: Børsutvikling for norske finanskonsern



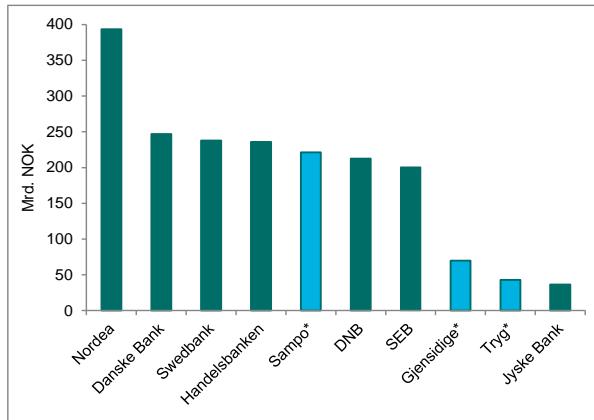
Kilde: Thomson Reuters Datastream

Ved utgangen av 2016 var aksjekursutviklingen positiv for DNB ASA og Storebrand ASA med en økning på henholdsvis 17 prosent og 31 prosent siden utgangen av 2015. Aksjekursen til Gjensidige Forsikring ASA hadde en nedgang på 4 prosent i samme periode, se figur 4.2.

Nordiske finanskonsern

Nordea er det største nordiske finanskonserten med 5 594 mrd. norske kroner i forvaltningskapital ved utgangen av 2016. Markedsverdiene var 394 mrd. kroner per 4. januar 2017, se figur 4.3. DNB var det sjette største konsernet med en markedsverdi på 212 mrd. kroner og en forvaltningskapital på 2 653 mrd. kroner. Sju av de ti største finanskonsernene i Norden er bankdominerte, og sju av de åtte største har virksomhet i Norge.

Figur 4.3: Markedsverdi nordiske finanskonsern



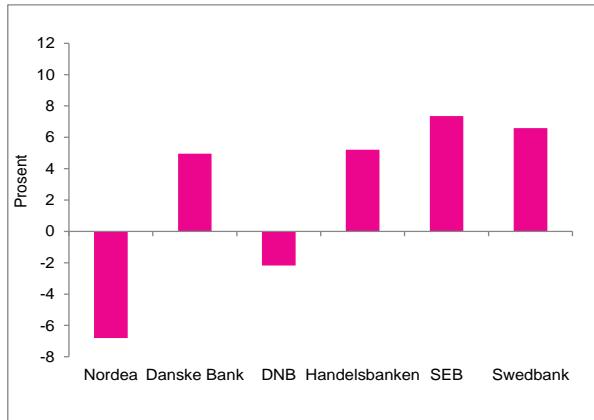
Kilde: J.P. Morgan, 4. januar 2017

*Sampo, Gjensidige og Tryg er forsikringsdominert

Swedbank og Handelsbankens aksjer har de siste årene vært høyest verdsatt av nordiske bankaksjer i forhold til bokførte verdier (P/B), mens DNB har ligget lavest, se figur 4.4. Målt ved markedsverdi i forhold til løpende inntjening (P/E), var Danske Bank lavest verdsatt til en børskurs på 11,6 ganger inntjeningen, mens Handelsbanken lå høyest med 16,2. Gjennomsnittlig børskurs for de store nordiske bankene var 13,0 ganger inntjeningen.

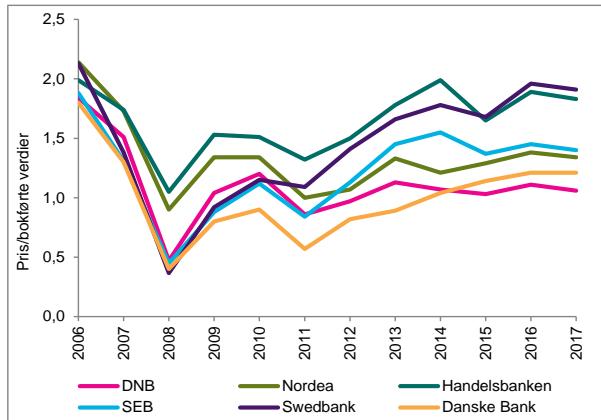
Nordea og DNB hadde en reduksjon i utlån til kunder sammenlignet med ett år tilbake, se figur 4.5. Utviklingen i DNB er påvirket av reklassifisering av Baltikumporteføljen som forberedelse til sammenslåingen av virksomheten til DNB og Nordea i de baltiske landene. For de fire øvrige konsernene lå utlånsveksten mellom fem og åtte prosent. Nordea, DNB, Handelsbanken og SEB hadde en nedgang i egenkapitalavkastningen sammenlignet med 2015, se figur 4.6. Den lave egenkapitalavkastningen i SEB skyldtes av- og nedskrivninger på materielle og immaterielle eiendeler. Swedbank hadde høyest egenkapitalavkastning med 15,8 prosent. Den relativt lave egenkapitalavkastningen til DNB må også ses i sammenheng med at konsernet har høyest ren kjernekapitaldekning målt i forhold til forvaltningskapital.

Figur 4.5: Utlånsvekst 12 måneder (lokal valuta)



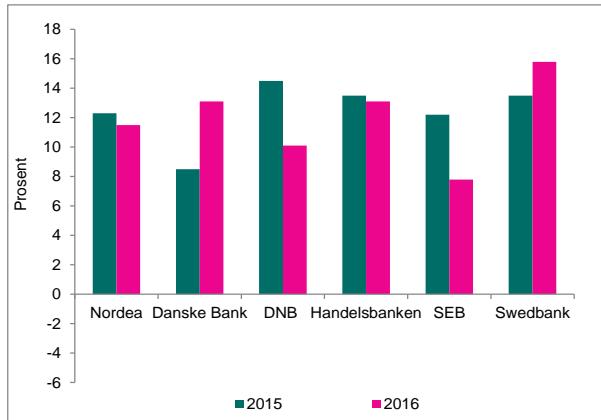
Kilde: Kvartalsrapporter

Figur 4.4: Pris/bokført verdi



Kilde: J.P. Morgan, 4. januar 2017

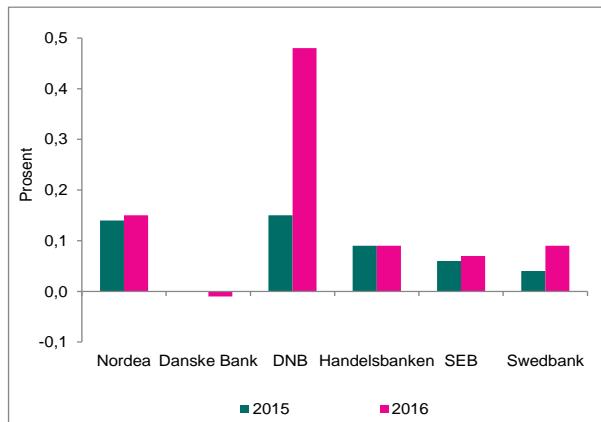
Figur 4.6: Egenkapitalavkastning (annualisert)



Kilde: Kvartalsrapporter

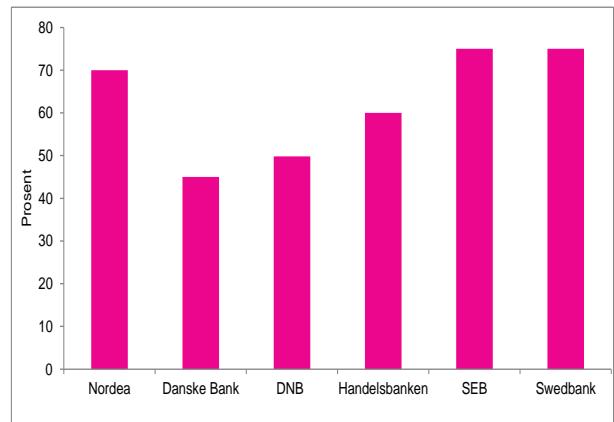
Utlånstapene var gjennomgående lave i 2016. Unntaket var DNB som hadde en tapsprosent på 0,48 prosent, mot 0,15 prosent i året før, se figur 4.7. Banken hadde en økning i både individuelle nedskrivninger på utlån og gruppnedskrivninger. Tapene var i stor grad tap knyttet til engasjementer innenfor offshore og shipping. DNB hadde en utbyttegrad på 49,8 prosent i 2016.

Figur 4.7: Tap på utlån i prosent av utlån (annualisert)



Kilde: Kvartalsrapporter

Figur 4.8: Utbyttegrad i 2016

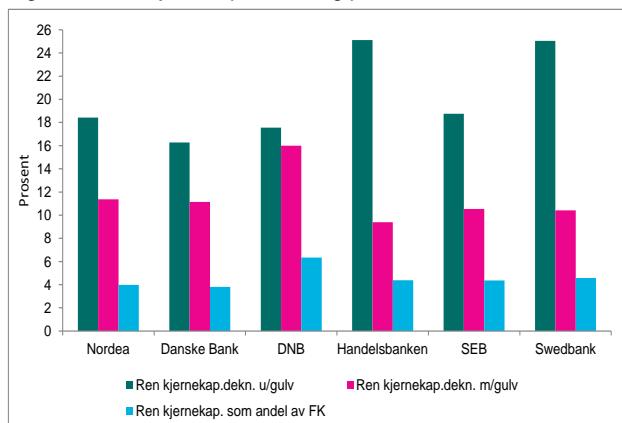


Kilde: Kvartalsrapporter

De svenske bankene lå høyest av de nordiske finanskonservene med en utbyttegrad mellom 60 og 75 prosent, se figur 4.8. Danske Banks utbyttegrad på 45 prosent må ses i sammenheng med at banken i tillegg har vedtatt et tilbakekjøpsprogram for egne aksjer på ytterligere 10 mrd. danske kroner, som skal være gjennomført innen ett år. Utbyttet for 2016 pluss det vedtatte tilbakekjøp av aksjer utgjør 95 prosent av bankens resultat etter skatt. SEB oppgir utbyttegraden til å være 75 prosent eksklusive ekstraordinære resultatposter. Vedtatt utbytte utgjør om lag 110 prosent av årsresultatet før det korrigeres for disse postene.

DNB hadde høyest ren kjernekapitaldekning (med Basel I-gulv) ved utgangen av 2016 med 16,0 prosent. Differansen mellom ren kjernekapitaldekning med og uten gulv på beregningsgrunnlaget, varierte fra 1,6 prosentpoeng i DNB til 15,7 prosentpoeng i Handelsbanken. Forskjellene er klart størst for de svenske konsernene, se figur 4.9. DNB hadde høyest ren kjernekapital som andel av forvaltningskapitalen med 6,3 prosent.

Figur 4.9: Ren kjernekapitaldekning per 31.12.2016



Kilde: Kvartalsrapporter

5 Kreditteinstitusjoner og finansieringsforetak

Banker og kreditforetak

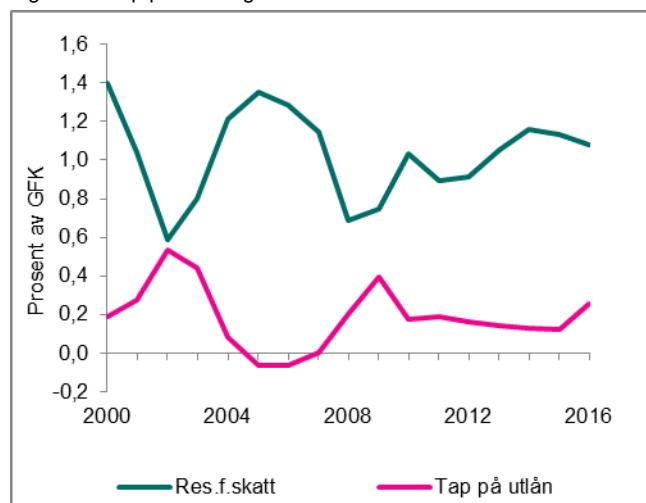
- Svakere resultat som følge av betydelige utlånstap i enkelte større banker
- Stabilt høy utlånsvekst til personkunder, mens utlånsveksten til bedrifter er lav og synkende
- Synkende utlånsvekst fra utenlandske filialer

Omtalen nedenfor tar for seg utviklingen i samtlige 127 norske banker. For banker som er finanskonsern benyttes regnskapstall for bankkonsern, for øvrige banker benyttes morbanktall. Vekstrater gjelder siste de 12 måneder, såfremt ikke annet er angitt. Det vises utvikling for tre grupper av banker: de åtte større bankene (DNB Bank, Nordea Bank Norge og de seks store regionsparebankene, som utgjør 77 prosent av samlet forvaltningskapital i norske banker), mellomstore banker (24 banker med mer enn 10 mrd. kroner i forvaltningskapital, som utgjør 16 prosent av total forvaltningskapital) og mindre banker (95 banker med mindre enn 10 mrd. kroner i forvaltningskapital, som utgjør 7 prosent av total forvaltningskapital).

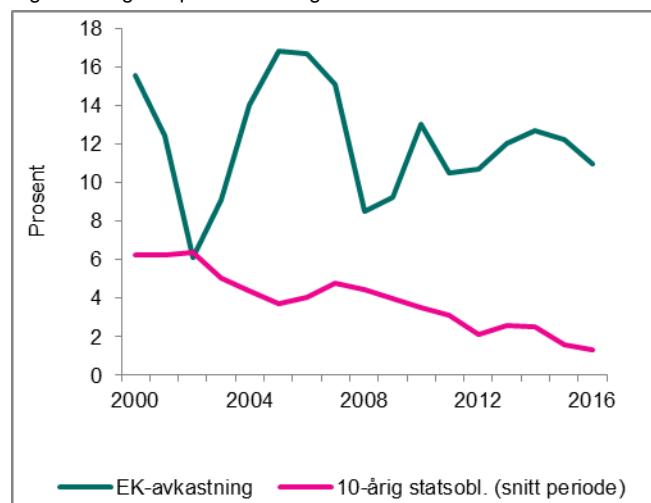
Resultat

Bankene samlet oppnådde et noe svakere resultat i 2016 enn året før. I forhold til gjennomsnittlig forvaltningskapital (GFK) sank resultat før skatt til 1,1 prosent, se figur 5.1. Egenkapitalavkastningen sank fra 12,2 til 10,9 prosent, se figur 5.2 og tabell 5.1. Hovedårsaken til resultatnedgangen var betydelig høyere tap på utlån, i hovedsak for enkelte av de største bankene. De fleste norske banker regnskapsførte gevinster på salg av eierinteresser i Visa Europe, noe som bidro til å bremse resultatnedgangen sammenlignet med året før.

Figur 5.1: Tap på utlån og resultat før skatt



Figur 5.2: Egenkapitalavkastning



Kilde: Norges Bank (statsobligasjonsrente)

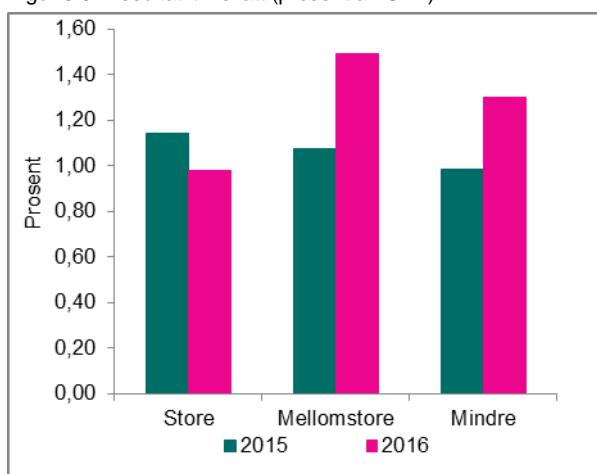
Nedgangen i avkastning skriver seg fra gruppen av de større bankene, som hadde en reduksjon i egenkapitalavkastning på nær 3 prosentpoeng, til 10,7 prosent. Gruppene av mellomstore og mindre banker viste derimot høyere egenkapitalavkastning enn året før, i hovedsak som følge av gevinstene fra Visa-salget, se kapittel 7 for tabeller med de ulike gruppene resultater.

Tabell 5.1: Resultat for samtlige norske banker

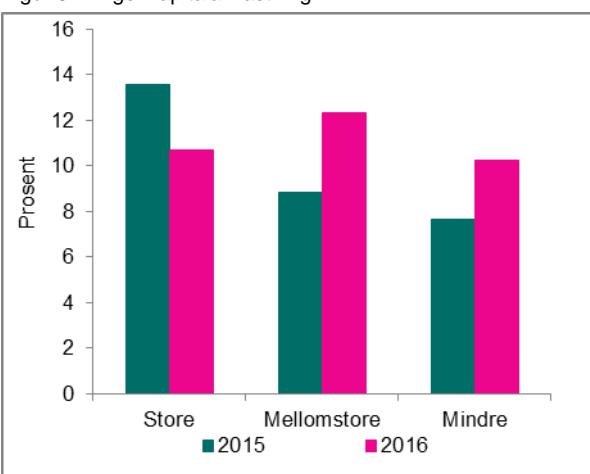
	2016		2015	
	Mill. kr.	% GFK	Mill. kr.	% GFK
Netto renteinntekter	81 665	1,60	78 252	1,54
Andre inntekter	35 048	0,69	32 636	0,64
herav verdiendr. finansielle instrumenter	8 938	0,17	8 266	0,16
Driftskostnader	48 463	0,95	47 594	0,94
herav lønn og personalkostnader	24 477	0,48	23 784	0,47
Resultat før tap på utlån	68 250	1,33	63 294	1,25
Bokførte tap på utlån	13 117	0,26	6 309	0,12
Gev/tap ikke-fin.ei /langsiktige verdip.	116	0,00	50	0,00
Resultat før skatt	55 250	1,08	57 035	1,12
Skattekostnad	11 133	0,22	13 695	0,27
Resultat etter skatt	44 117	0,86	43 340	0,85
Egenkapitalavkastning (%)	10,9		12,2	

Netto renteinntekter i forhold til GFK økte sammenlignet med året før. Som følge av at gjennomsnittlige utlånsrenter gjennom 2016 var lavere enn året før har bankenes renteinntekter fortsatt å synke. Nettorenten er opprettholdt på grunn av enda sterkere reduksjon i finansieringskostnadene, både som følge av et generelt lavere rentenivå og positive effekter av refinansiering av verdipapirgjeld.

Figur 5.3: Resultat før skatt (prosent av GFK)



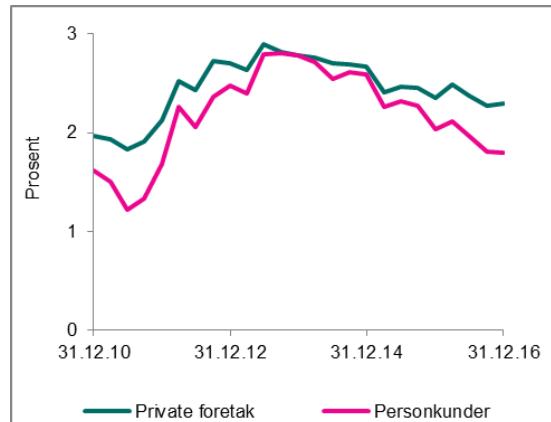
Figur 5.4: Egenkapitalavkastning



Nedgangen i gjennomsnittlig utlånsrente stanset opp i andre halvår, men var på et historisk lavt nivå ved utgangen av 2016. Utlånsrenten til personkunder har sunket betraktelig mer enn renten til bedriftskunder de siste 3 årene, se figur 5.5 for utlånsmarginen til de to kundegruppene. Gjennomsnittlig rente på utestående boliglån ble redusert med 0,2 prosentpoeng siste år, til 2,5 prosent. Innskuddsrenten ble redusert mer enn

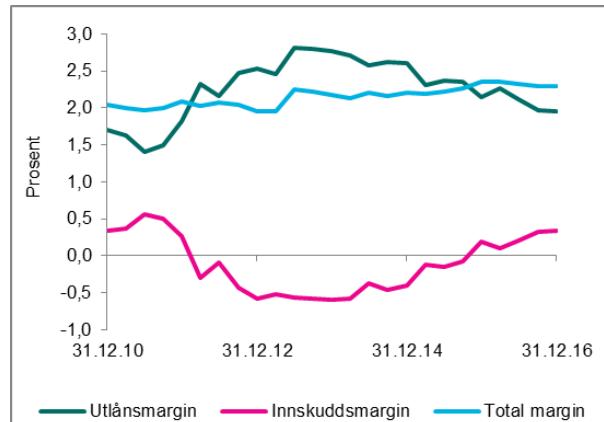
utlånsrenten siste år, slik at den uvektede totalmarginen var noe høyere gjennom 2016 enn i 2015, se figur 5.6.

Figur 5.5: Utlånsmarginer til bedrifter/personkunder



Kilde: Oslo Børs (for referanserenten, 3mnd NIBOR)

Figur 5.6: Rentemarginer

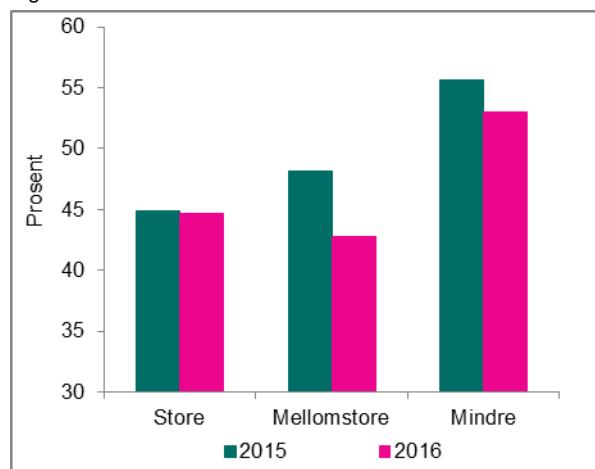


Kilde: Oslo Børs (for referanserenten, 3mnd NIBOR)

Høye gevinster på salg av bankenes eierinteresser i Visa Europe bidro til en økning av andre inntekter i 2016. Netto provisjonsinntekter var derimot 2 prosent lavere enn året før, til dels på grunn av reduserte inntekter fra utlån overført til OMF-foretak, som følge av lavere rentenivå. Negative, urealiserte, verdiendringer på sikringsinstrumenter benyttet i forbindelse med verdipapirfinansiering bidro til å redusere driftsinntektene.

Driftskostnadene viste en svak nedgang i forhold til GFK. Det var særlig lønns- og personalkostnader som bidro til nedgangen, til dels påvirket av endringer i pensjonsordninger (overgang fra ytelses- til innskuddsbaserte ordninger). Høyere vekst i inntekter enn i kostnader førte til at bankenes samlede kostnad-/inntektsforhold var nær halvannet prosentpoeng lavere enn året før, på 45 prosent. Det var særlig sterkt reduksjon i kostnadsnivå for de mellomstore bankene, se figur 5.7, mens gruppen av de mindre bankene fremdeles har et betydelig høyere kostnadsnivå enn gruppene av store og mellomstore banker.

Figur 5.7: Kostnad-/inntektsforhold



Ekskl. verdiendringer på finansielle instrumenter

Figur 5.8: Utlånstap i prosent av utlån



Bankenes tap på utlån utgjorde 0,36 prosent av utlånsvolumet i 2016, etter en dobling i tapsnivå sammenlignet med ett år tidligere. Økningen i samlede tap skriver seg i hovedsak fra olje/offshore-relaterte tap i enkelte av de største bankene.

Balanse

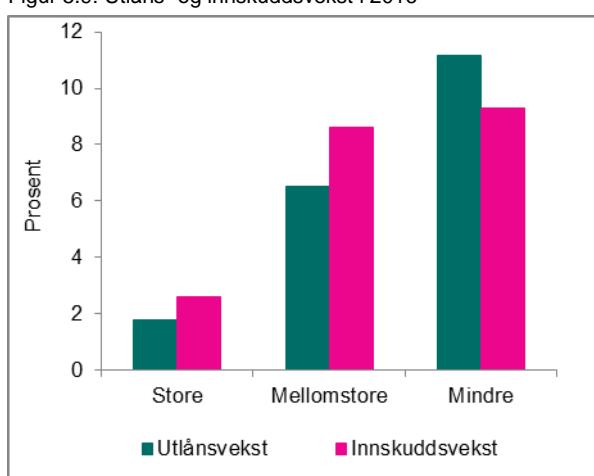
Bankene hadde en vekst i brutto utlån til kunder på 3,5 prosent siste år, hensyntatt utlån i gruppeeide OMF-foretak, se tabell 5.2.

Tabell 5.2: Balanseposter for samtlige norske banker³

	31.12.16		31.12.15		vekst i %
	Mrd.kr	% av br. utlån	Mrd.kr	% av br. utlån	
Forvaltningskapital	4 955,7		4 804,7		3,1
Brutto utlån til kunder	3 678,5		3 556,8		3,4
... <i>Inkl. utlån i gruppeeide OMF-foretak</i>	3 942,2		3 810,1		3,5
Tapsnedskrivninger på utlån	-32,5	-0,9	-25,7	-0,8	26,3
herav individuell tapsnedskrivning	-19,4	-0,6	-16,6	-0,5	17,1
herav gruppenedskrivning	-13,1	-0,4	-9,1	-0,3	43,1
Brutto misligholdte utlån	48,5	1,3	40,5	1,1	19,7
Gjeld til kredittinstitusjoner	522,2		470,9		10,9
Innskudd fra kunder	2 250,3		2 157,1		4,3
Verdipapirgjeld	1 451,9		1 465,1		-0,9
Innskuddsdekning (%)	61,2		60,6		

Kroneappresieringen det siste året har også bidratt til å senke bankenes vekstrate de siste kvarterlene. Utlånsveksten siste år var høyest for gruppen av de mindre bankene, med 11,1 prosent, se figur 5.9.

Figur 5.9: Utlåns- og innskuddsvekst i 2016

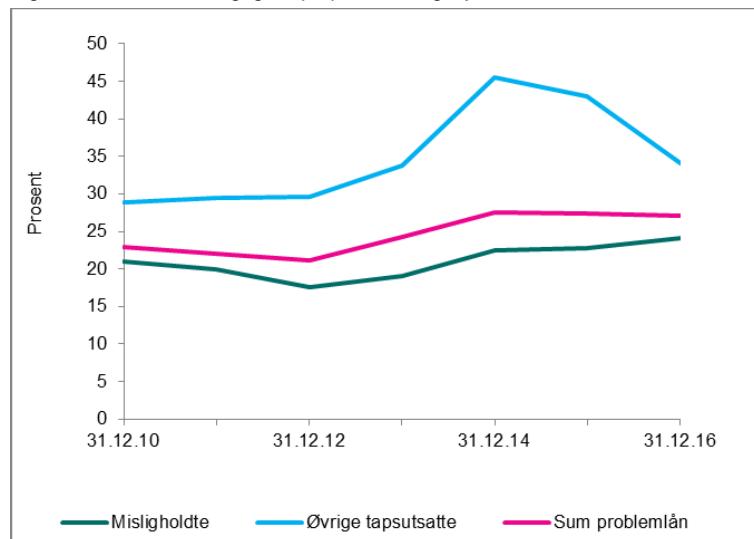


³ Tallene for utlån, tapsnedskrivninger og innskudd er justert for DNB Banks reklassifisering av porteføljen i Baltikum, i forbindelse med opprettelsen av ny bank i samarbeid med Nordea. Dette gjelder også figur 5.11

Bankenes totale tapsnedskrivninger var 26 prosent høyere enn for ett år siden. Det var særlig sterk økning av de gruppemessige nedskrivningene, med 43 prosent, mens de individuelle nedskrivningene ble økt med 17 prosent. Totale tapsnedskrivninger tilsvarte 0,9 prosent av brutto utlån til kunder. Omfanget av misligholdte engasjementer (klassifisert som mislighold senest 30 dager etter forfall/overtrekk) var 20 prosent høyere enn ett år tidligere. Misligholdte engasjementer utgjorde 1,3 prosent av utlånsmassen, mot 1,1 prosent året før. Gruppen av de største bankene hadde størst økning i mislighold siste år, med 25 prosent. Høyest nivå på mislighold hadde de mellomstore bankene, med 1,7 prosent av utlånsvolumet. Holdes banker med stor andel forbrukslån utenfor hadde denne gruppen et misligholdsnivå på 1,4 prosent.

Bankene har foretatt tapsnedskrivninger på misligholdte engasjementer tilsvarende 24 prosent av misligholdsvolumet⁴, i overkant av 1 prosentpoeng høyere enn ett år tidligere, se figur 5.10. For øvrige tapsutsatte engasjementer (engasjementer som ikke er misligholdt, men hvor bankene har gjort nedskrivninger) var nedskrivningsgraden 34 prosent, en reduksjon på 9 prosentpoeng siste år. Reduksjonen skyldes en økning på 81 prosent i volumet av øvrige tapsutsatte engasjementer, mens tapsnedskrivningene på slike engasjementer kun økte med 43 prosent.

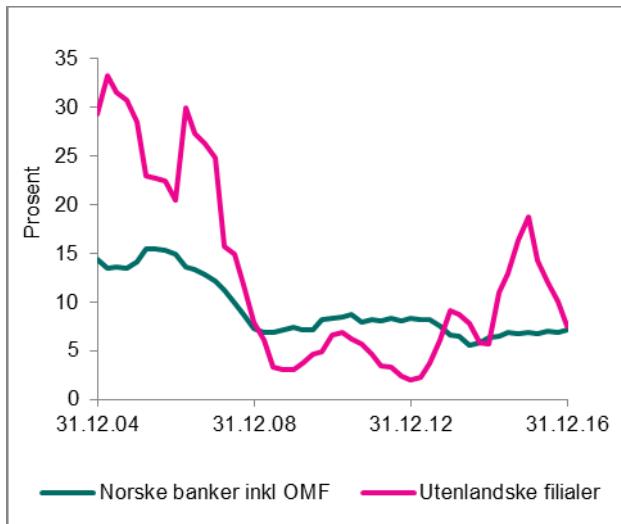
Figur 5.10: Nedskrivningsgrad på problemengasjementer



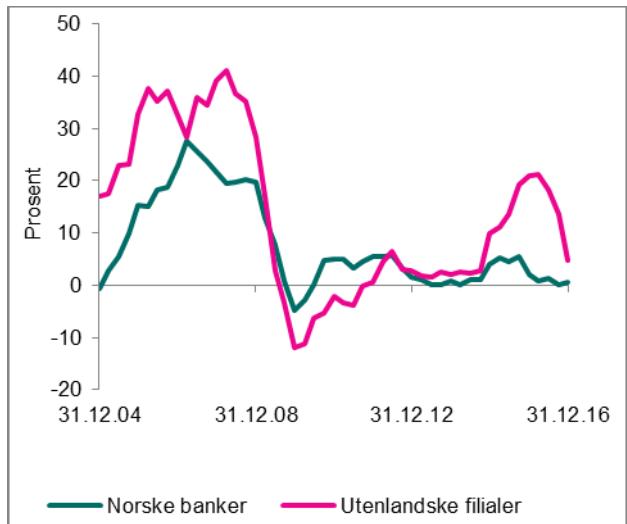
Norske bankers 12-måneders utlånsvekst til personkunder var 7,2 prosent ved utgangen av 2016, se figur 5.11. Utlånsveksten fra utenlandske bankers filialer har sunket betydelig gjennom fjoråret, til en vekstrate på 7,6 prosent. Norske bankers utlånsvekst til innenlandske bedriftskunder var lav gjennom hele 2016, med en vekstrate ved utgangen av året på 0,7 prosent, se figur 5.12. Også for denne kundegruppen hadde veksten for de utenlandske filialene gått markert ned siste år, til 4,8 prosent. For bankene samlet, norske banker og utenlandske filialer, var utlånsveksten til innenlandske bedrifter 1,6 prosent ved utgangen av kvartalet.

⁴ Tallene i dette avsnittet, inkludert figur 5.10, omfatter ikke datterselskaper i utlandet

Figur 5.11: Vekst i utlån til innenlandske personkunder

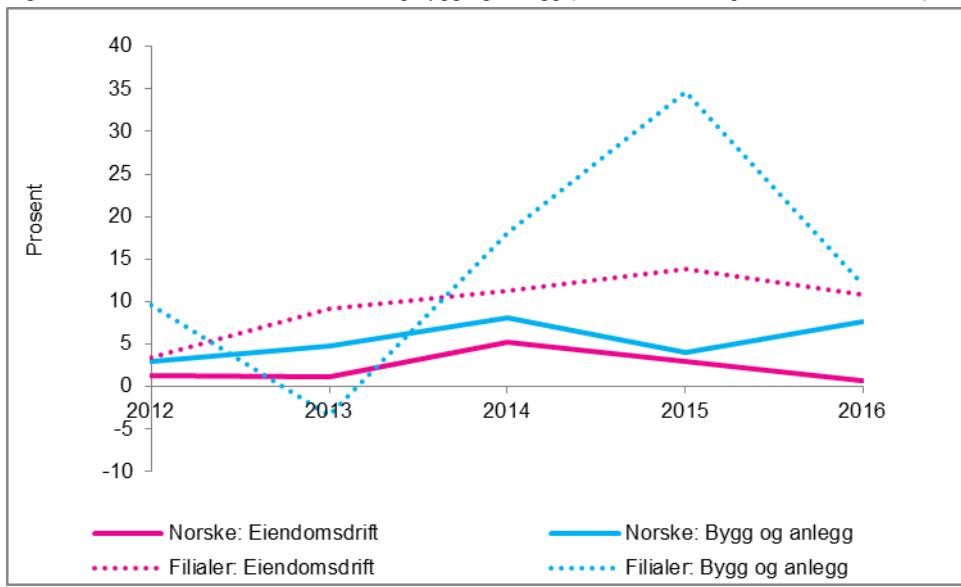


Figur 5.12: Vekst i utlån til innenlandske bedriftskunder



Utlån til eiendomsdrift utgjør den dominerende delen av næringsporteføljen til både norske banker og utenlandske filialer, med hhv. 40 og 50 prosent (av utlån til innenlandske bedriftskunder). Utlån til bygg- og anleggsnæringen utgjør ytterligere 11 prosent for norske banker og 8 prosent for filialene. Den sterke utlånsveksten fra filialer de siste årene har i stor grad kommet på lån til næringseiendom, hvor veksten har vært betydelig høyere enn veksten fra norske banker, se figur 5.13.

Figur 5.13: Utlånsvekst til eiendomsdrift og bygg og anlegg (norske banker og utenlandske filialer)

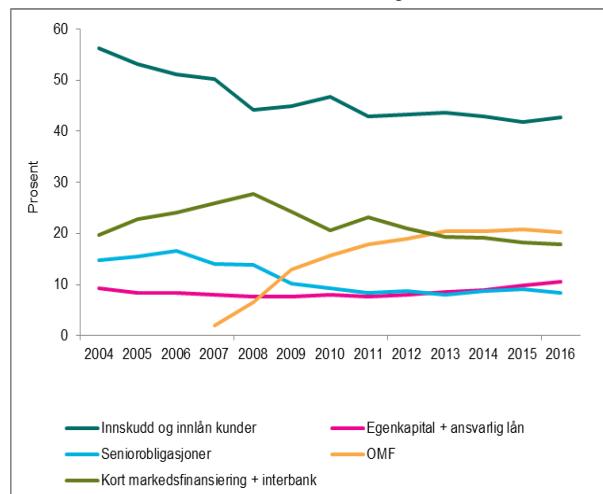


Bankenes finansiering består i hovedsak av innskudd fra kunder og innlån i penge- og obligasjonsmarkedene. Andelen kundeinnskudd av total finansiering var 43 prosent ved utgangen av 2016, se figur 5.14. Andelen markedsfinansiering av total finansiering utgjorde 47 prosent. Sammenlignet med årsslutt 2015 økte andelen kundeinnskudd svakt, mens andelen markedsfinansiering ble noe redusert, som følge av reduksjon i andelen seniorobligasjoner.

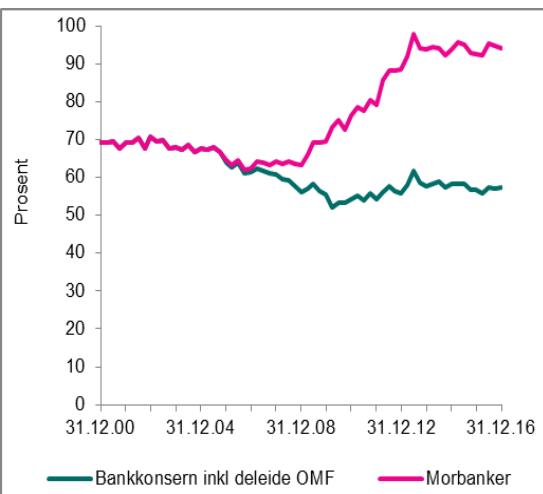
Innskudd fra kunder steg med 4,3 prosent i 2016. De mellomstore og mindre bankene hadde særlig høy innskuddsvekst med henholdsvis 8,6 og 9,3 prosent, mens de store bankene hadde en innskuddsvekst på 2,6 prosent. Den høye innskuddsveksten for de mellomstore bankene skyldes til dels bankene som hovedsakelig driver med forbrukslån. Disse bankene tilbyr markert høyere innskuddsrente enn de øvrige bankene og tiltrekker seg dermed nye innskuddskunder. Holdes disse utenfor var innskuddsveksten for de mellomstore bankene 5,3 prosent.

Innskuddsdekningen (innskudd i prosent av utlån) i de norske morbankene økte markert fra 2009 til 2013 som følge av overføringer av utlån fra bankene til boligkredittforetakene, men har de seneste årene flatet ut. Innskuddsdekningen var 94 prosent ved årsslut 2016, tilsvarende som ved årsslut 2015. Inkluderes lånene som ligger i hel- og deleide OMF-foretak var innskuddsdekningen 57 prosent, se figur 5.15.

Figur 5.14: Utvikling i finansieringskilder, banker og OMF-foretak. Prosent av total finansiering



Figur 5.15: Innskuddsdekning

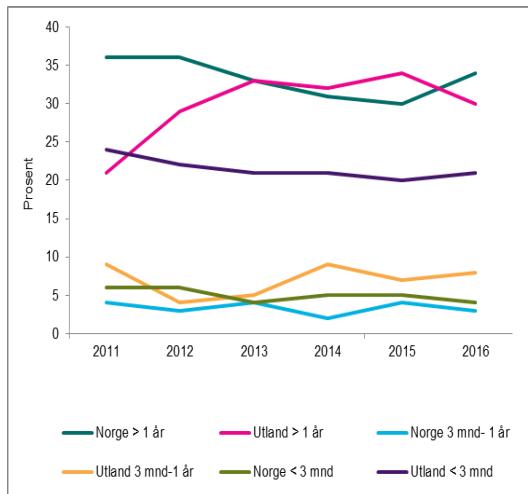


Bankenes markedsfinansiering består av seniorobligasjoner, OMF og kort markedsfinansiering inkludert interbankgjeld. OMF utgjør den største andelen av bankenes markedsfinansiering med 44 prosent, og andelen økte svakt i 2016. Andelen seniorobligasjoner ble noe redusert til 18 prosent, mens andelen kort markedsfinansiering var stabil på 38 prosent.

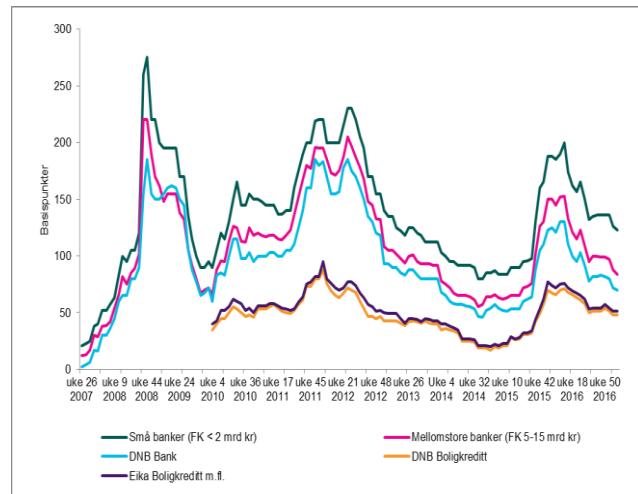
Om lag 60 prosent av bankenes markedsfinansiering er gjeld til utlandet. En betydelig andel av dette er finansiering med løpetid under 3 måneder. Dette gjør norske banker sårbar for uro i internasjonale kapitalmarkeder. Det er i hovedsak de største bankene som finansierer seg i utlandet, fordi størrelse og kredittvurdering er viktig for tilgangen til finansiering fra utenlandske kilder. De mindre norske bankene er indirekte eksponert for uro internasjonalt gjennom finansiering fra de største bankene. Andelen kort utenlandsk markedsfinansiering økte svakt i 2016, se figur 5.16.

Finansiering med løpetid over 1 år utgjør den største andelen av markedsfinansieringen. Denne andelen har vært relativt stabil de seneste årene. Andelen utenlandsk finansiering med løpetid over 1 år ble redusert i 2016, mens andelen norsk finansiering med løpetid over 1 år økte tilsvarende. En høy andel langsiktig finansiering gjør bankene mer robuste mot markedsuro.

Figur 5.16: Utvikling i markedsfinansiering, banker og OMF-foretak fordelt etter løpetid etter 2011 og 2016.



Figur 5.17: DNB Markets indikative påslag for seniorobligasjoner og OMF, 5 år mot 3m-NIBOR. T.o.m. uke 6 2017.



Risikopåslagene på norske OMF og seniorobligasjoner økte kraftig høsten 2015, men ble gjennom 2016 redusert igjen, se figur 5.17. I gjennomsnitt var imidlertid risikopåslagene høyere i 2016 enn i 2015.

Nærmere om OMF-foretakene

OMF-foretakene hadde 1 228 mrd. kroner i brutto utlån med pant i bolig eller næringseiendom ved utgangen av 2016. Utlån i de to næringskreditforetakene utgjorde i underkant av 3 prosent av dette. Det er 25 kreditforetak som utsteder obligasjoner med fortrinnsrett i Norge. Av disse er 20 heleid av banker, mens fem er deleid.

OMF skiller seg fra andre obligasjoner ved at eierne av verdipapiret har fortrinnsrett til dekning av sine krav i en sikkerhetsmasse dersom OMF-foretaket skulle misligholde forpliktelsene sine. Verdiene av sikkerhetsmassen skal til enhver tid overstige verdien av OMFene. Gjennomsnittlig belåningsgrad på utlån som inngår i sikkerhetsmassen har endret seg lite de siste årene, og ligger mellom 40 og 55 prosent for de fleste OMF-foretakene.

Resultatene for heleide OMF-foretak inngår i bankenes konsernregnskap, og er dermed inkludert i omtalen av banker. De heleide OMF-foretakene hadde en utlånsvekst på 9,6 prosent gjennom overføringer og formidlinger av lån fra banker, se tabell 5.3.

Resultatrapport for finansforetak, 2016
Kredittinstitusjoner og finansieringsforetak

Tabell 5.3: Balanseposter heleide OMF-foretak (20 foretak)

	31.12.2016	31.12.2015	
	Mill. kr	Mill. kr	% vekst
Forvaltningskapital	1 097 889	1 028 682	6,7
Brutto utlån til kunder	992 967	905 606	9,6
herav utlån sikret med pant i bolig/næringseiendom	962 769	880 487	9,3
Fyllingssikkerhet	48 970	86 635	-43,5
Sum sikkerhetsmasse	1 028 882	982 412	4,7
Gjennomsnittlig overpantsettelse	35,7 %	32,4 %	
Gjeld stiftet v. utstedelse av oblig. m. fortrinnrett	758 449	742 200	2,2
Gjeld til kredittinstitusjoner	223 830	176 036	27,2

De deleide OMF-foretakene hadde en sterk nedgang i resultat før skatt sammenlignet med 2015, se tabell 5.4. Resultatet i 2016 var påvirket av urealiserte tap på sikringsinstrumenter i 2016, mot gevinst året før. I tillegg har lavere utlånsrenter påvirket nettorenten. Utlånsveksten i de deleide OMF-foretakene var 4,2 prosent i 2016, se tabell 5.5.

Tabell 5.4: Resultatposter deleide OMF-foretak (5 foretak)

	2016		2015	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Netto renteinntekter	1 120	0,30	1 303	0,37
Andre inntekter	-911	-0,24	-49	-0,01
herav verdiendr. finansielle instrumenter	-595	-0,16	415	0,12
Andre kostnader	119	0,03	121	0,03
herav lønn og personalkostnader	51	0,01	57	0,02
Resultat før tap på utlån	85	0,02	1 127	0,32
Bokførte tap på utlån	0	0,00	0	0,00
Resultat før skatt	85	0,02	1 127	0,32
Skattekostnad	20	0,01	262	0,07
Resultat etter skatt	65	0,02	865	0,25

Tabell 5.5: Balanseposter deleide OMF-foretak (5 foretak)

	31.12.2016		31.12.2015
	Mill. kr	Mill. kr	% vekst
Forvaltningskapital	373 966	385 259	-2,9
Brutto utlån til kunder	268 072	257 293	4,2
herav utlån sikret med pant i bolig/næringseiendom	265 436	256 541	3,5
Fyllingssikkerhet	42 026	32 872	27,8
Sum sikkerhetsmasse	315 358	300 004	5,1
Gjennomsnittlig overpantsettelse	9,7 %	11,6 %	
Gjeld stiftet v. utstedelse av oblig. m. fortrinnrett	287 568	268 859	7,0
Gjeld til kredittinstitusjoner	28 393	42 386	-33,0

Utenlandske bankers filialer i Norge

De ti utenlandske bankenes filialer i Norge hadde en utlånsvekst siste tolv måneder på 8,6 prosent, inkludert utlån i OMF-foretak, mot en vekstrate på 17,8 prosent ett år tidligere. Utenlandske filialer stod for 9 prosent av samtlige bankers utlån til personkunder. Andelen av utlån til innenlandske bedriftskunder var betydelig høyere, med 21 prosent. De utenlandske filialene har betydelig høyere utlånstap enn ett år tidligere, tilsvarende 0,7 prosent av utlån.

Tabell 5.6: Hovedposter i regnskapet for utenlandske bankers filialer i Norge

	2016		2015	
	Mill.kr	% GFK	Mill.kr	% GFK
Netto renteinntekter	9 310	1,24	8 228	1,20
Andre inntekter	5 369	0,71	7 045	1,03
herav verdiendr. finansielle instrumenter	774	0,10	669	0,10
Driftskostnader	6 689	0,89	8 590	1,25
herav lønn og admin.kost.	4 363	0,58	4 250	0,62
Resultat før tap	7 990	1,06	6 683	0,97
Tap på utlån	3 444	0,46	812	0,12
Verdifall på ikke finansielle eiendeler	1	0,00	0	0,00
Resultat før skatt	4 547	0,60	5 871	0,85
		31.12.16	31.12.15	
		Mrd.kr	Mrd.kr	Vekst
Forvaltningskapital	702,4		673,9	4,2
Brutto utlån til kunder (inkl. OMF-foretak)	566,0		521,1	8,6
Innskudd fra kunder	256,1		228,8	11,9

Øvrige kredittforetak

Gruppen består av Kommunalbanken, Bolig- og Næringskreditt og Kreditforeningen for Sparebanker. Kommunalbanken er størst med 418 mrd. kroner i forvaltningskapital, som tilsvarer nesten 97 prosent av totalen for denne gruppen.

Tabell 5.7: Resultatposter (3 kredittforetak)

	2016		2015	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Netto renteinntekter	2 271	0,51	1 829	0,41
Andre inntekter	-899	-0,20	1 135	0,26
herav verdiendr. finansielle instrumenter	-926	-0,21	1 117	0,25
Andre kostnader	229	0,05	234	0,05
herav lønn og personalkostnader	138	0,03	139	0,03
Resultat før tap på utlån	1 123	0,25	2 725	0,61
Bokførte tap på utlån	11	0,00	-3	0,00
Resultat før skatt	1 112	0,25	2 728	0,61
Skattekostnad	278	0,06	761	0,17
Resultat etter skatt	834	0,19	1967	0,44

Tabell 5.8: Balanseposter (3 kredittforetak)

	31.12.2016	31.12.2015	
	Mill. kr	Mill. kr	% vekst
Forvaltningskapital	432 120	467 677	-7,6
Brutto utlån til kunder	274 088	266 725	2,8
herav utlån vurdert til amortisert kost	138 493	132 462	4,6
herav utlån vurdert til virkelig verdi	135 595	134 263	1,0
Gjeld v. utstedelse av verdipapirer	376 174	397 958	-5,5
Gjeld til kredittinstitusjoner	12 551	14 049	-10,7

Finansieringsforetak

- Svak nedgang i nettorenten
- Bokførte tap på omtrent samme nivå som i 2015
- Høy og økende vekst i forbrukslån

Avsnittet beskriver utviklingen i 26 norske finansieringsforetak. Finansieringsforetakenes hovedområder er leasing og bilfinansiering i tillegg til kortbaserte utlån og annen forbruksfinansiering. Det meste av forbrukslånenene er gitt av banker.

Resultat

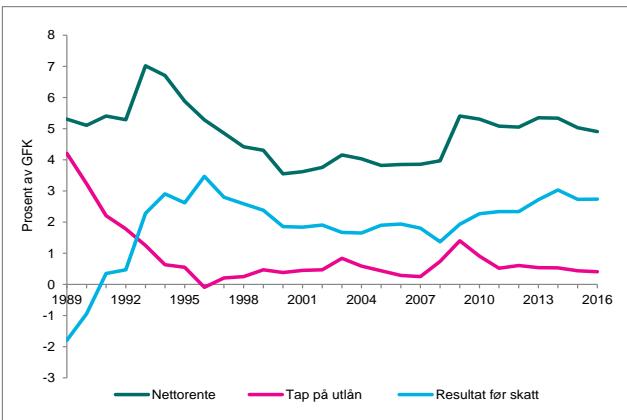
Finansieringsforetakenes resultat var på omtrent samme nivå som året før, målt i prosent av gjennomsnittlig forvaltningskapital (GFK), se tabell 5.9. Netto renteinntekter viste en liten nedgang, i prosent av GFK. Det var en nedgang i bokførte tap på utlån, sammenlignet med 2015. Tapsutviklingen er påvirket av tilbakeføringer i ett foretak. Det har vært små variasjoner i resultatpostene for finansieringsforetakene samlet de siste årene, se figur 5.18. Egenkapitalavkastningen falt med 1,6 prosentpoeng sammenlignet med året før, se figur 5.19.

Tabell 5.9: Resultatposter finansieringsforetak

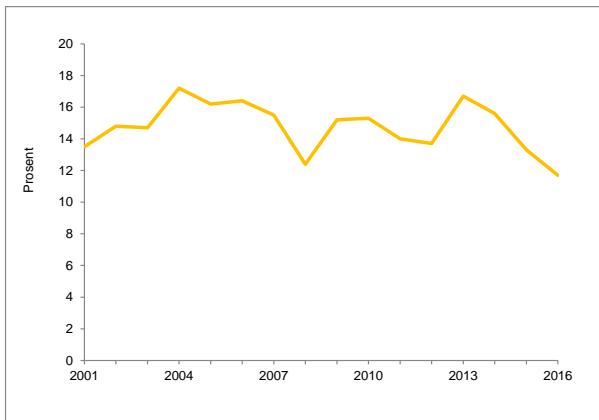
	2016		2015	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Netto renteinntekter	6 304	4,91	5 737	5,03
Andre inntekter	526	0,41	524	0,46
herav verdiendr. finansielle instrumenter	37	0,03	42	0,04
Andre kostnader	2 573	2,01	2 417	2,12
herav lønn og personalkostnader	1 167	0,91	1 142	1,00
Driftsresultat før tap	4 026	3,14	3 630	3,18
Bokførte tap på utlån	525	0,41	503	0,44
Resultat før skatt	3 501	2,73	3 128	2,74
Skattekostnad	1 034	0,81	675	0,59
Resultat etter skatt	2 467	1,92	2 453	2,15
Egenkapitalavkastning	11,7 %		13,3 %	

Resultatrapport for finansforetak, 2016
Kredittinstitusjoner og finansieringsforetak

Figur 5.18: Nettorente, tap på utlån og resultat før skatt, finansieringsforetak



Figur 5.19: Egenkapitalavkastning, finansieringsforetak



Balanse

Brutto utlån til kunder økte med 11,0 prosent i 2016, se tabell 5.10. Det er små variasjoner i tapsnedskrivningene sammenlignet med året før. Nivået på brutto misligholdte engasjementer var noe høyere enn ved utgangen av 2015. Generelt ligger misligholdet i finansieringsforetakene på et høyere nivå enn i bankene.

Tabell 5.10: Balanseposter finansieringsforetak

	31.12.2016		31.12.2015		
	Mill. kr	% br. utlån	Mill. kr	% br. utlån	% vekst
Forvaltningskapital	136 097		122 080		11,5
Brutto utlån til kunder	119 424		107 602		11,0
herav utlån vurdert til amortisert kost	116 595		105 039		11,0
Tapsnedskrivninger på utlån til amortisert kost	-1 347	-1,2	-1 305	-1,2	3,3
herav individuelle tapsnedskrivninger	-898	-0,8	-825	-0,8	8,9
herav gruppenedskrivninger	-449	-0,4	-480	-0,5	-6,5
Brutto misligholdte lån, 30 dager	7 192	6,0	6 183	5,7	16,3
Gjeld til kredittinstitusjoner	98 414		90 136		9,2

Leasing og bilfinansiering

Finansieringsforetak med leasing og bilfinansiering som hovedområde (10 foretak), hadde noe svakere resultat før skatt, sammenlignet med året før, se tabell 5.11. Nedgangen skyldtes lavere netto renteinntekter og en reduksjon i andre driftsinntekter. Bokførte tap er påvirket av tilbakeføringer i ett foretak. Leasing økte med 9,6 prosent, se tabell 5.12.

Tabell 5.11: Resultatposter (10 norske finansieringsforetak)

	2016	2015		
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Netto renteinntekter	3 334	3,21	3 180	3,36
Andre inntekter	404	0,39	457	0,48
herav verdiendr. finansielle instrumenter	7	0,01	11	0,01
Andre kostnader	1 302	1,26	1 324	1,40
herav lønn og personalkostnader	775	0,75	782	0,83
Driftsresultat før tap	2 356	2,27	2 230	2,36
Bokførte tap på utlån	230	0,22	221	0,23
Resultat før skatt	2 126	2,05	2 009	2,12
Skattekostnad	710	0,68	365	0,39
Resultat etter skatt	1415	1,36	1644	1,74

Tabell 5.12: Balanseposter (10 norske finansieringsforetak)

	31.12.2016		31.12.2015		% vekst
	Mill. kr	% br. utlån	Mill. kr	% br. utlån	
Forvaltningskapital	109 054		99 743		9,3
Brutto utlån til kunder	98 297		89 721		9,6
herav leasing	67 945		62 105		9,4
Leasing totalt i norske foretak*	112 732		103 105		9,3
Tapsnedskrivninger på utlån til amortisert kost	-1 108	-1,2	-1 057	-1,2	4,9
herav individuelle tapsnedskrivninger	-839	-0,9	-734	-0,8	14,3
herav gruppenedskrivninger	-269	-0,3	-323	-0,4	-16,6
Brutto misligholdte lån, 30 dager	5 733	5,8	5 001	5,6	14,6
Gjeld til kredittinstitusjoner	84 279		77 893		8,2

*omfatter 15 finansieringsforetak og banker

Tabell 5.13: Balanseposter (20 filialer av utenlandske finansieringsforetak)

	31.12.2016	31.12.2015	Vekst i %
	Mill. kr	Mill. kr	
Brutto utlån til kunder	60 536	56 314	7,5
herav leasing (9 filialer)	13 258	13 531	-2,0
Leasing totalt i utenlandske filialer*	21 791	20 110	8,4

*omfatter 12 utenlandske filialer av finansieringsforetak og banker

Forbrukslån i banker og finansieringsforetak

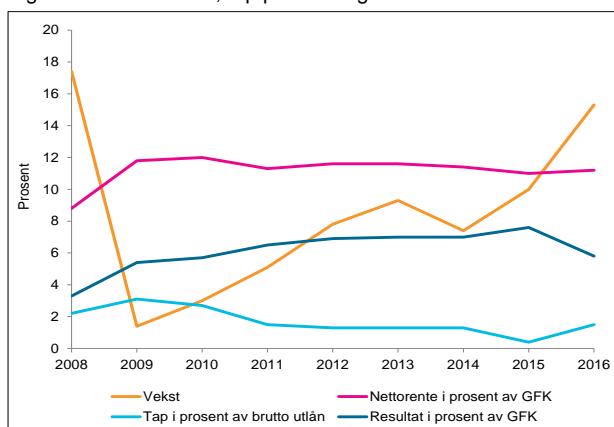
Forbrukslån tilbys i form av ulike produkter, og omfatter både kredittkortlån og andre utlån uten sikkerhet. Den effektive renten varierer mye, avhengig av lånebeløp og nedbetalingstid, men er gjennomgående høy. Både banker og finansieringsforetak tilbyr forbrukslån.

Finanstilsynet kartlegger virksomheten til et utvalg foretak som driver med forbruksfinansiering. Ved utgangen av 2016 består utvalget av 27 foretak (15 banker og 12 finansieringsforetak), og dekker hoveddelen av det norske markedet. Både norske foretak og utenlandske filialer i Norge inngår. Utvalget ble utvidet med 5 foretak per 31.12.2016. Dette er foretak som har startet opp det siste året eller har utvidet virksomheten med forbrukslån. Hvis norske foretaks virksomhet i andre land også tas med, var totale utlån på 122 mrd. kroner ved utgangen av 2016. Av dette utgjorde forbrukslån til norske husholdninger 90 mrd. kroner. Dette tilsvarte om lag 3 prosent av husholdningenes samlede gjeld.

God lønnsomhet over lengre tid har gjort forbrukslån til et satsningsområde for etablerte foretak, i tillegg til at det er et attraktivt segment for nye tilbydere. Netto renteinntekter har siden 2009 ligget stabilt på godt over 10 prosent av GFK, noe som indikerer at foretakene priser inn den høyere risikoen som er knyttet til forbrukslån, se figur 5.20. Målt i forhold til GFK var resultatet i 2016 noe svakere enn året før. Dette skyldes en økning i bokførte tap i 2016. I tillegg var resultatet i 2015 påvirket av inntektsføring av tidligere tap.

Veksten i forbrukslån har de siste årene vært klart høyere enn den generelle kreditteksten til personkunder. I 2016 økte utlånen i det norske markedet med 15,3 prosent, mot 10,0 prosent året før, se tabell 5.14. Ved utgangen av tredje kvartal 2016 var tolvmånedersveksten 13,2 prosent. Kredittkortlån utgjorde ca. 55 prosent av forbrukslån til norske husholdninger ved utgangen av 2016, mot ca. 60 prosent ett år tidligere. Om lag 70 prosent av kredittkortlånen var rentebærende ved utgangen av 2016, omrent samme andel som året før. Mislyhold på forbrukslån er generelt høyere enn for andre lån i banker og finansieringsforetak, og det har vært en økning i nivået det siste året.

Figur 5.20: Nettorente, tap på utlån og resultat før skatt



Tabell 5.14: Utviklingen i forbrukslån i et utvalg foretak

	2016	2015
Forbrukslån per 31.12. totalt (mill. kr)	121 869	101 962
Årsvekst %	19,5	-
Forbrukslån per 31.12. norske husholdninger	90 123	78 145
Årsvekst %	15,3	10,0
Tap i % av forbrukslån (annualisert)	1,5	0,4
Nettorente i % av GFK (annualisert)	11,0	11,2
Resultat ord drift i % av GFK (annualisert)	5,8	7,6
Brutto misligh. lån, 90 dg. % av forbrukslån	5,2	5,0
Brutto misligh. lån, 30 dg. % av forbrukslån	7,9	7,2

6 Forsikringsforetak og pensjonskasser

Livsforsikringsforetak

- Både bokført og verdijustert avkastning høyere enn i 2015.
- Bedring i netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen, hovedsakelig som følge av realisert gevinst på investeringer.

Kapittelet tar for seg utviklingen i samtlige 13 norske livsforsikringsforetak.

Resultat

Livsforsikringsforetakenes resultat før skatt var 7 mrd. kroner i 2016. Dette utgjorde 0,5 prosent av GFK, ned fra 0,7 prosent av GFK i 2015, se tabell 6.1. Verdijustert resultat, som er resultat før overføring til kursreguleringsfondet, økte fra 0,8 prosent av GFK i 2015 til 0,9 prosent av GFK i 2016.

Tabell 6.1: Utvalgte resultatposter livsforsikringsforetak

RESULTAT	2016		2015	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Foralte bruttopremier	93 457	7,0	91 164	7,3
Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen	49 492	3,7	39 061	3,1
Netto inntekter fra investeringer i investeringsvalgporteføljen	13 135	1,0	7 977	0,6
Utbetalte erstatninger	-51 033	-3,8	-49 050	-3,9
Endring i forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	-46 187	-3,5	-14 617	-1,2
Midler tilordnet forsikringskontraktene - kontraktsfastsatte forpliktelser	-6 232	-0,5	-19 806	-1,6
Resultat fra kundeporteføljene (teknisk regnskap)	4 592	0,3	5 492	0,4
Resultat fra selskapsporteføljen (ikke-teknisk regnskap)	2 448	0,2	2 717	0,2
Resultat før skatt	7 040	0,5	8 209	0,7
Endringer i kursreguleringsfond	5 419	0,4	1 615	0,1
Verdijustert resultat før skatt	12 459	0,9	9 824	0,8

Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen økte fra 3,1 prosent av GFK i 2015 til 3,7 prosent i 2016. Netto renteinntekter fortsetter å falle med et generelt fallende rentenivå, og utgjorde 1,8 prosent av GFK, se figur 6.1. Til tross for oppgang i aksjemarkedene i 2016 var urealiserte gevinstene på aksjer lavere enn året før, og bidro til at de samlede urealiserte gevinstene (verdiendringer) på investeringene i kollektivporteføljen ble noe lavere enn i 2015. Verdiendringene på derivater har dratt i motsatt retning, opp fra 1,7 mrd. kroner i 2015 til 3,6 mrd. kroner i 2016. I tillegg var det en liten positiv verdiendring på obligasjonene, opp fra minus 1,0 mrd. kroner i 2015 til 0,2 mrd. kroner i år.

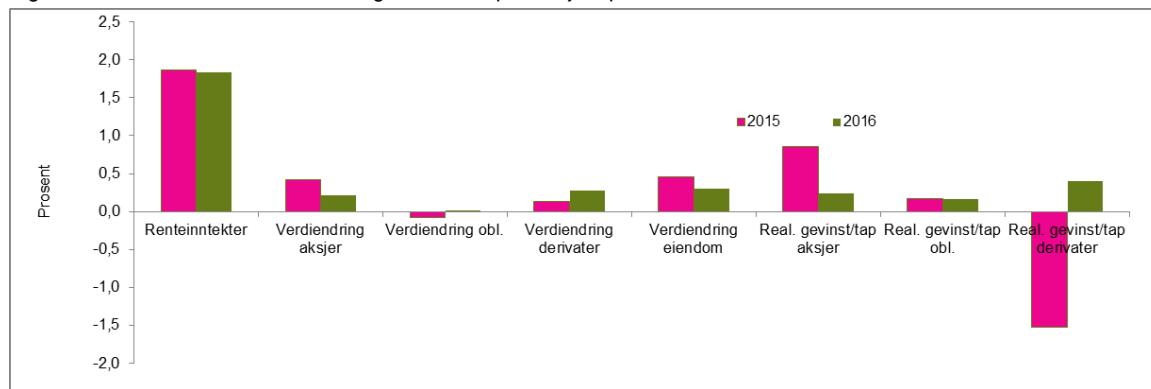
Livsforsikringsforetakene hadde et realisert tap på finansielle eiendeler i kollektivporteføljen på 4,6 mrd. kroner i 2015, mot en realisert gevinst på 10,7 mrd. kroner i år. Dette skyldes i hovedsak realisert gevinst på derivatene i 2016, mens det i 2015 var et betydelig realisert tap på derivater. Gevinster og tap på derivatene

utligner i hovedsak tilsvarende gevinster og tap på finansielle eiendeler som skyldes valutaendringer, ettersom derivatene i hovedsak er sikring mot valuta. Foretakenes realiserte gevinst på aksjer falt fra 2015 til 2016, mens den realiserte gevinsten på obligasjoner er nærmest uendret i samme periode.

Positiv utvikling i verdipapirmarkedene har også påvirket verdien i investeringsvalgporteføljen, hvor netto inntekter har økt fra 8 mrd. kroner (0,6 prosent av GFK) i 2015 til 13,1 mrd. kroner (1 prosent av GFK) i 2016.

Kursreguleringsfondet økte med 5,4 mrd. kroner (0,4 prosent av GFK) i 2016, mot en økning på 1,6 mrd. kroner (0,1 prosent av GFK) i 2015.

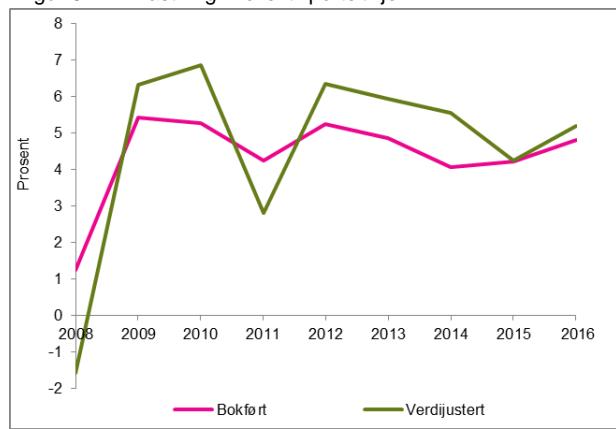
Figur 6.1: Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen, prosent av GFK



Avkastning i kollektivporteføljen

Kollektivporteføljen omfatter ytelsespensjon, fripoliser og øvrige kontrakter der kundene er garantert en årlig minsteavkastning. Bokført kapitalavkastning i kollektivporteføljen var 4,8 prosent i 2016, en økning fra 4,2 prosent i 2015. Den verdijusterte avkastningen, som inkluderer de urealiserte verdiendringene, økte fra 4,2 prosent i 2015 til 5,2 prosent i 2016.

Figur 6.2: Avkastning i kollektivporteføljen



Balanse

Livsforsikringsforetakenes totale forvaltningskapital økte med 7 prosent fra 2015 til 1 377 mrd. kroner ved utgangen av 2016, se tabell 6.2. Kollektivporteføljen utgjør hoveddelen av balansen med 1 015 mrd. kroner, eller 74 prosent av forvaltningskapitalen.

Tabell 6.2: Utvalgte balanseposter (total balanse)*

	31.12.2016		31.12.2015	
	Mill. kr	% av FK	Mill. kr	% av FK
Bygninger og faste eiendommer (inkl. eiendomsselskaper)	119 772	8,7	123 066	9,6
Finansielle eiendeler til amortisert kost	489 030	35,5	447 795	34,8
Finansielle eiendeler til virkelig verdi	732 569	53,2	681 666	53,0
herav aksjer og andeler	291 926	21,2	249 178	19,4
herav obligasjoner og sertifikater	416 896	30,3	393 485	30,6
Sum eiendeler (forvaltningskapital)	1 377 075	100,0	1 286 405	100,0
herav eiendeler i selskapsporteføljen	124 656	9,1	117 929	9,2
herav eiendeler i kollektivporteføljen	1 015 076	73,7	970 154	75,4
herav eiendeler i investeringsvalgporteføljen	236 554	17,2	196 631	15,3
Forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	1 001 321	72,7	952 846	74,1
herav premierreserve	880 427	63,9	842 209	65,5
herav tilleggsavsetninger	44 249	3,2	35 571	2,8
herav kursreguleringsfond	46 055	3,3	40 637	3,2

*Tabellen viser andeler for eiendeler i alle tre porteføljer samlet

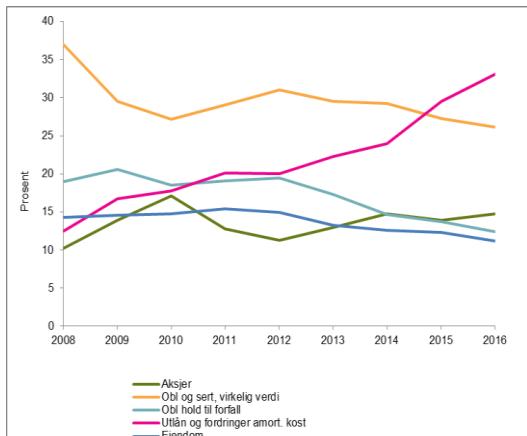
Sammensetningen av investeringer i kollektivporteføljen har endret seg lite det siste året for foretakene samlet, og aksjeandelen i kollektivporteføljen var 15 prosent ved utgangen av 2016. De fleste foretakene har kun hatt mindre endringer i aksjeandelen i kollektivporteføljen.

Foretak med offentlige ytelsesordninger har ikke samme utfordringer knyttet til det lave rentenivået som foretak med private ytelsesordninger, ettersom prisen på rentegarantien kan økes tilsvarende effekten av et rentefall. I de private ytelsesordningene kan økte premier bidra til lukking av ordninger og ytterligere utstedelse av fripoliser. Fripoliser er ferdig innbetalte kontrakter, hvor det ikke er mulig å øke premieinnbetalingen. Disse forskjellene i handlingsrom kan påvirke investeringsstrategien i foretakene. For foretak som driver privat kollektiv pensjon var aksjeandelen samlet 7 prosent. Den reelle aksjeeksponeringen inkludert derivater kan avvike noe fra dette.

Obligasjoner målt til virkelig verdi utgjorde 26 prosent av kollektivporteføljen for foretakene samlet ved utgangen av 2016, og har vært på et relativt stabilt nivå de siste årene. Obligasjoner holdt til forfall har gått noe ned fra 14 prosent ved utgangen av 2015 til 12 prosent ved utgangen av 2016. Foretak som driver privat kollektiv pensjon har vesentlig høyere andel hold til forfall obligasjoner med 20 prosent av kollektivporteføljen, men også her har andelen gått noe ned de siste årene. Utlån og fordringer til amortisert kost har økt vesentlig de siste årene. Denne porteføljen inkluderer andre obligasjoner målt til amortisert kost (som ikke er hold til forfall obligasjoner), samt utlån, blant annet boliglån. Veksten i utlån med pant i bolig fortsatte i 2016, opp fra 32 mrd. kroner ved utgangen av 2015 til 46 mrd. kroner ved utgangen av 2016.

Foretakenes eiendomsinvesteringer ligger i hovedsak i kollektivporteføljen. Fra utgangen av 2015 til utgangen av 2016 har andelen eiendom i kollektivporteføljen gått ned fra 12 prosent til 11 prosent, se figur 6.3. Foretakene har samlet sett hatt en verdiøkning på eiendom på 4,1 mrd. kroner i 2016, ned fra 5,7 mrd. kroner i 2015.

Figur 6.3: Investeringer i kollektivporteføljen



I investeringsvalgporteføljen, som i hovedsak består av kontrakter uten garantert rente, var aksjeandelen 59 prosent for alle foretakene samlet ved utgangen av 2016, mens andelen obligasjoner var i overkant av 38 prosent. Det var en liten økning i aksjer og en svak nedgang i obligasjoner siden samme periode i fjor.

Pensjonskasser

- Økte finansinntekter som følge av økte inntekter knyttet til realisasjon og positive verdiendringer
- Noe høyere bokført og verdijustert avkastning enn i 2015

Det var 87 pensjonskasser i det norske markedet ved utgangen av 2016.⁵ Omtalen omfatter de 48 største pensjonskassene, hvorav 21 private og 27 kommunale pensjonskasser. Disse pensjonskassene hadde en forvaltningskapital på 301 mrd. kroner og står for om lag 95 prosent av pensjonskassenes samlede forvaltningskapital. Resultat og balanse for henholdsvis private og kommunale pensjonskasser er vist i tabeller i kapittel 8.

Resultat

Pensjonskassene hadde et resultat før skatt på 3,8 mrd. kroner (1,3 prosent av GFK) i 2016, mot 2,7 mrd. kroner (1,0 prosent av GFK) i 2015, se tabell 6.3. Økte inntekter knyttet til realisasjon og positive verdiendringer bidro til økte inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen i 2016. Kursreguleringsfondet økte med 1,9 mrd. kroner, og det verdijusterte resultatet økte med 2 mrd. kroner til 5,7 mrd. kroner (2,0 prosent av GFK).

⁵ I forbindelse med kommunesammenslåingen har Andebu kommunale Pensjonskasse og Stokke kommunale Pensjonskasse fusjonert med Sandefjord kommunale Pensjonskasse fra 1. januar 2017, med sistnevnte som overtakende pensjonskasse.

Tabell 6.3: Utvalgte resultatposter pensjonskasser

RESULTAT	2016		2015	
	Mill. kr.	% av GFK	Mill. kr.	% av GFK
Brutto premieinntekter	13 338	4,6	13 841	5,0
Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen	13 350	4,6	9 588	3,5
herav renteinntekter og utbytte på finansielle eiendeler	5 272	1,8	5 333	1,9
herav gevinst ved realisasjon	4 935	1,7	2 355	0,8
herav verdiendringer	2 224	0,8	1 108	0,4
Utbetalte pensjoner mv.	-7 120	-2,4	-6 768	-2,4
Endring i forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	-12 302	-4,2	-19 999	-7,2
Midler tilordnet forsikringskontraktene -kontraktfastsatte forpliktelser*	-4 973	-1,7	-2 020	-0,7
Resultat av teknisk regnskap (kundeporteføljene)	1 609	0,5	813	0,3
Resultat av ikke-teknisk regnskap (selskapsporteføljen)	2 182	0,7	1 908	0,7
Resultat før skatt	3 790	1,3	2 722	1,0
Endring i kursreguleringsfond	1 940	0,7	865	0,3
Verdijustert resultat før skatt	5 731	2,0	3 587	1,3
Totalresultat (etter skatt og inkl. andre resultatkomponenter)	3 722	1,3	2 665	1,0

* Enkelte av pensjonskassene har foreløpig ikke fylt ut denne posten for 2016 (noe som betyr at tallet er noe for lavt)

Pensjonskassene hadde en svak nedgang i forfalte bruttopremier sammenlignet med 2015. Premieinntektene samlet (inkludert flytting) gikk imidlertid betydelig tilbake som følge av liten tilflytting av premiereserve fra livsforsikringsforetak sammenlignet med i 2015 da bl.a. Bærum Kommunale Pensjonskasse og Asker Kommunale Pensjonskasse ble opprettet.

Det bokførte resultatet var på 1,3 prosent av GFK i både private og kommunale pensjonskasser i 2016, se tabell 6.4. Det verdijusterte resultatet var imidlertid betydelig høyere i kommunale pensjonskasser som følge av positive verdiendringer på aksjer og obligasjoner.

Tabell 6.4: Resultater for private og kommunale pensjonskasser i 2016

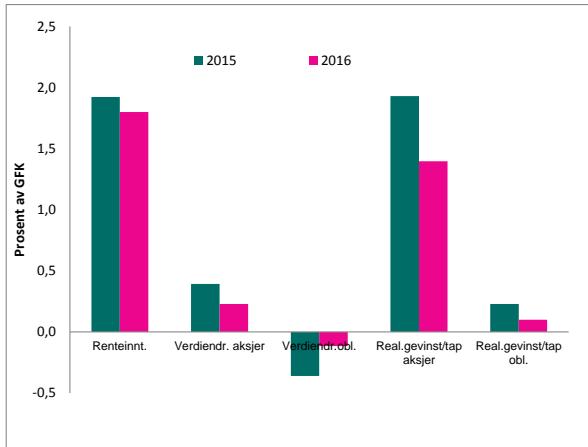
Mill. kr/ Prosent	Res.før skatt	I % av GFK	Verdijustert res. før skatt	I % av GFK
Private	2 195	1,3	2 428	1,4
Kommunale	1 596	1,3	3 303	2,8
Pensjonskasser totalt	3 790	1,3	5 731	2,0

Inntektene fra investeringene i kollektivporteføljen økte med 3,8 mrd. kroner sammenlignet med 2015, til 13,4 mrd. kroner eller 4,6 prosent av GFK. Økte inntekter knyttet til realisasjon av valutaderivater er hovedårsaken til økningen. Videre hadde kommunale pensjonskasser en økning i både inntektene knyttet til realisasjon av aksjer og verdiendringer på aksjer og obligasjoner.

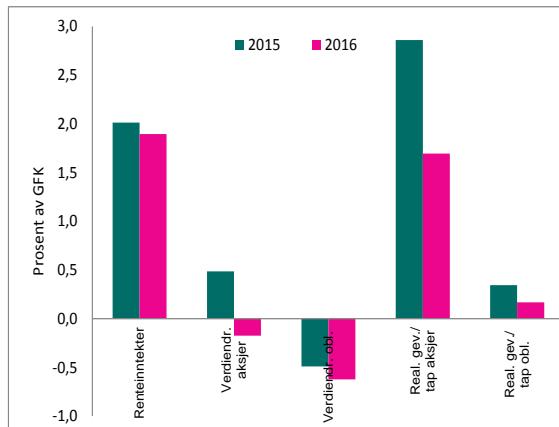
Resultatrapport for finansforetak, 2016

Forsikringsforetak og pensjonskasser

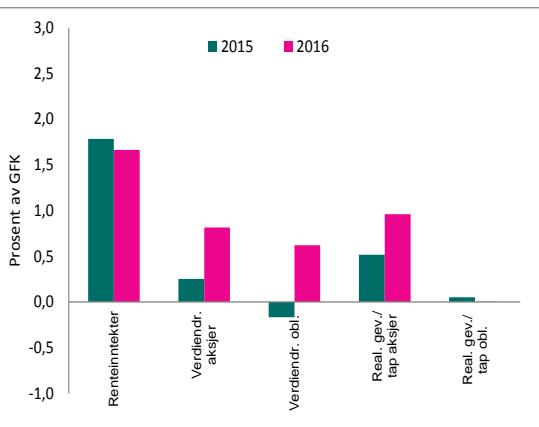
Figur 6.4: Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen – pensjonskasser samlet



Figur 6.5: Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen – private pensjonskasser



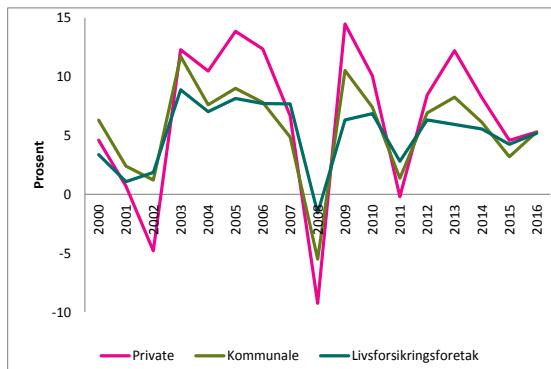
Figur 6.6: Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen – kommunale pensjonskasser



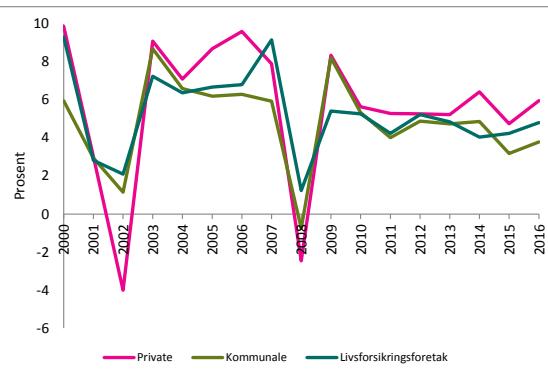
Verdijustert avkastning i pensjonskassene var på 5,3 prosent i 2016, opp fra 4 prosent i 2015, og avkastningen var lik for både private og kommunale pensjonskasser. I 2015 var den verdijusterte avkastningen 4,6 prosent for private og 3,2 prosent for kommunale pensjonskasser. Til sammenligning hadde livsforsikringsforetakene som nevnt en verdijustert avkastning i kollektivporteføljen på 5,2 prosent i 2016, opp fra 4,3 prosent i 2015. Pensjonskassene, og da særlig de private, har over tid hatt en høyere aksjeandel enn livsforsikringsforetakene. Dette har resultert i høyere verdijustert avkastning i perioder der aksjemarkedene har utviklet seg positivt og lavere avkasting når aksjemarkedene har falt.

For pensjonskassene samlet, var den bokførte avkastningen 5,1 prosent i 2016, opp fra 4,1 prosent i 2015. Den bokførte avkastningen for private pensjonskasser økte med 1,2 prosentpoeng til 6 prosent i 2016. Kommunale pensjonskasser hadde en bokført avkasting på 3,8 prosent, opp fra 3,2 prosent i 2015.

Figur 6.7: Verdjustert avkastning i kollektivporteføljen



Figur 6.8: Bokført avkastning i kollektivporteføljen



Balanse

Forvaltningskapitalen i pensjonskassene økte med 6 prosent til 301 mrd. kroner det siste året, se tabell 6.5. Kollektivporteføljen utgjorde 87 prosent av pensjonskassenes forvaltningskapital ved utgangen av 2016. Investeringsvalgporteføljen utgjør en betydelig mindre del av forvaltningskapitalen i pensjonskassene enn i livsforsikringsforetakene, med kun 3 prosent. Pensjonskassenes investeringsvalgportefølje består av kollektive ordninger, hovedsakelig med rentegaranti.

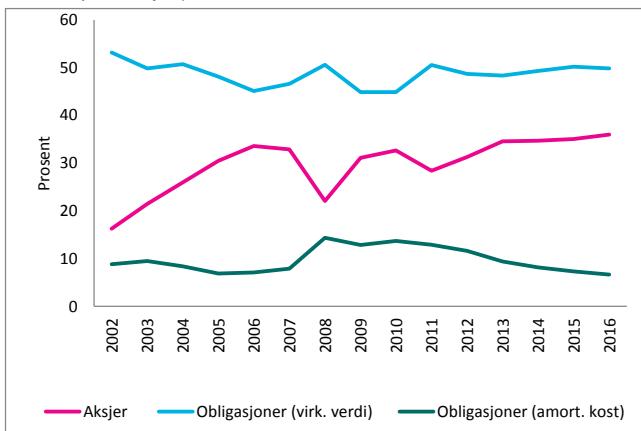
Tabell 6.5: Utvalgte balanseposter i et utvalg pensjonskasser per 31. desember 2016

BALANSE	31.12.2016		31.12.2015	
	Mill kr.	I % av FK	Mill kr.	I % av FK
Bygninger og andre faste eiendommer*	17 462	5,8	15 980	5,6
Finansielle eiendeler målt til amortisert kost	19 424	6,5	20 449	7,2
herav obligasjoner o.a. verdipapirer med fast avkastning	18 517	6,2	19 292	6,8
Finansielle eiendeler målt til virkelig verdi:	262 694	87,3	247 001	86,7
herav aksjer og andeler	109 122	36,3	100 324	35,2
herav obligasjoner o.a. verdipapirer med fast avkastning	147 534	49,0	140 994	49,5
Sum eiendeler (forvaltningskapital)	300 858	100,0	284 930	100,0
herav selskapsportefølje	31 799	10,6	28 604	10,0
herav investeringer i kollektivporteføljen	259 676	86,3	247 397	86,8
herav investeringer i investeringsvalgporteføljen	9 384	3,1	8 929	3,1
Forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	251 383	83,6	244 265	85,7
herav premiereserve mv.	206 429	68,6	194 716	68,3
herav kursreguleringsfond	28 501	9,5	26 627	9,3
herav tilleggsavsetninger	12 119	4,0	10 991	3,9

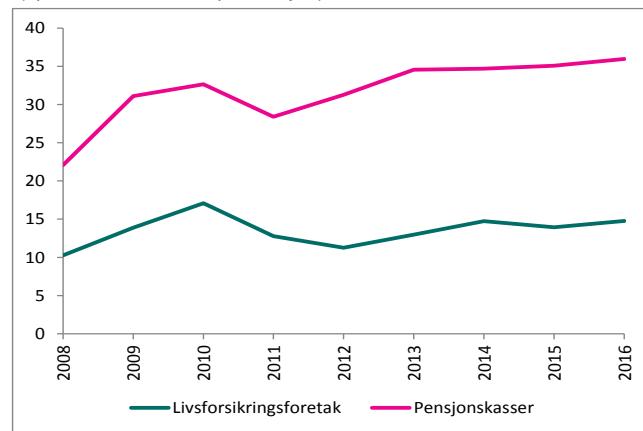
*Inkludert aksjer i datterforetak som i hovedsak er eiendomsdøtre

Obligasjoner målt til virkelig verdi er den største eiendelstypen for pensjonskassene, og utgjorde 50 prosent av kollektivporteføljen ved utgangen av 2016, se figur 6.9. Aksjeandelen i kollektivporteføljen var 36 prosent. Aksjeandelen er noe høyere i de private pensjonskassene enn i de kommunale, med hhv. 40 og 30 prosent.

Figur 6.9: Aksjer og obligasjoner i pensjonskasser (i prosent av kollektivporteføljen)



Figur 6.10: Aksjeandel i livsforsikringsforetak og pensjonskasser (i prosent av kollektivporteføljen)



Skadeforsikringsforetak

- Bedret finansavkastning sammenliknet med 2015
- Om lag uendret lønnsomhet i forsikringsvirksomheten

Størrelsene som gjelder skadeforsikringsforetak samlet er unntatt captives, sjøforsikringsforetakene Gard og Skuld, og Den Norske Krigsforsikring for Skib (DNK), og omfatter i alt 44 skadeforsikringsforetak.

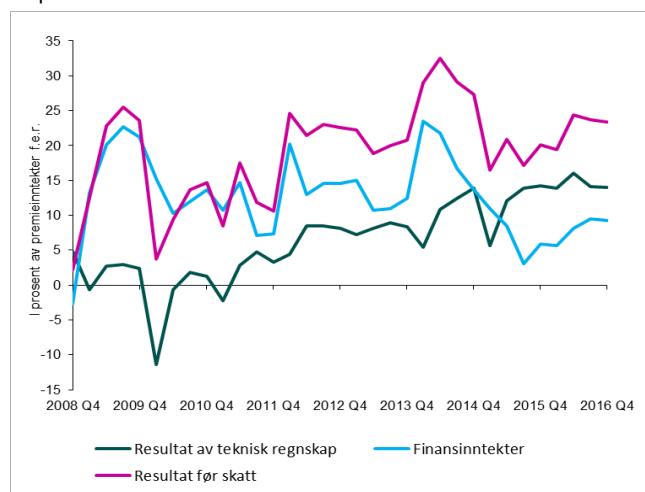
Resultat

Skadeforsikringsforetakenes resultat før skatt, målt som andel av premieinntekter, var 23,4 prosent, 3,3 prosentpoeng høyere enn året før. Bedringen i resultatet skyldes hovedsakelig en økning i finansinntektene, se tabell 6.6 og figur 6.11. Realiserte gevinstene på finansielle eiendeler økte med 4,1 prosentpoeng målt mot premieinntektene i 2016, hovedsakelig drevet av en positiv verdiutvikling på aksjer. Resultatet fra den forsikringsrelaterte driften (teknisk regnskap) ble som andel av premieinntektene noe redusert fra 2015 til 2016.

Tabell 6.6: Utvalgte resultatposter for skadeforsikringsforetakene

	2016	2015		
	Mill. kr	% av premie	Mill. kr	% av premie
Premieinntekter for egen regning	41 200		39 224	
Erstatningskostnader for egen regning	28 815	69,9	27 096	69,1
Sum forsikringsrelaterte driftskostnader	6 834	16,6	6 797	17,3
Resultat av teknisk regnskap	5 769	14,0	5 598	14,3
Netto inntekter fra investeringer	3 828	9,3	2 301	5,9
herav renteinntekt og utbytte på finansielle eiendeler	2 154	5,2	2 049	5,2
herav verdiendringer	-250	-0,6	-671	-1,7
herav gevinsten ved realisasjon	2 123	5,2	420	1,1
Resultat av ikke teknisk regnskap	3 872	9,4	2 299	5,9
Resultat før skattekostnad	9 642	23,4	7 897	20,1

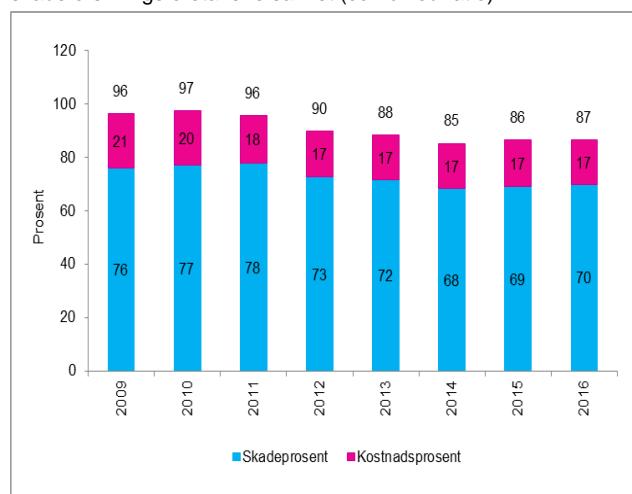
Figur 6.11: Resultater i skadeforsikringsforetakene samlet. Prosent av premieinntekter f.e.r.



Premieinntekter for egen regning (f.e.r.) økte med 5 prosent fra 2015 til 2016. En reduksjon i gjenforsikringsandelen av opptjente bruttopremier bidro positivt til veksten i premieinntektene f.e.r..

Lønnsomheten i den forsikringsrelaterte driften for skadeforsikringsforetakene samlet sett var tilnærmet uendret i 2016, se figur 6.12. Erstatningskostnader f.e.r. økte med 0,9 prosentpoeng av premieinntekter f.e.r., hvilket ga en skadeprosent på 69,9 prosent i 2016. Kostnadsprosenten ble redusert til 16,6 prosent. Combined ratio, summen av skade- og kostnadsprosenten, for skadeforsikringsforetakene samlet var 86,5 prosent i 2016, om lag samme nivå som i 2015.

Figur 6.12: Sum av skade- og kostnadsprosent for skadeforsikringsforetakene samlet (combined ratio)



Balanse

Total forvaltningskapital i skadeforsikringsforetakene økte med 1 prosent siste år. Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning utgjorde ved utgangen av året 40 prosent av forvaltningskapitalen, en noe lavere andel enn ved utgangen av 2015, se tabell 6.7. Aksjeandelen var i overkant av 10 prosent.

Tabell 6.7: Utvalgte balanseposter for skadeforsikringsforetakene

	31.12.2016	31.12.2015		
	Mill. kr	% av FK	Mill. kr	% av FK
Investeringer				
Bygninger og andre faste eiendommer	102 317	79,6	101 653	80,1
Datterforetak, tilknyttet foretak og felleskontrollerte foretak	288	0,2	301	0,2
Finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	10 303	8,0	9 738	7,7
Finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	21 694	16,9	22 208	17,5
Aksjer og andeler	69 570	54,1	68 881	54,3
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	13 673	10,6	13 541	10,7
Gjenforsikringsandel av brutto forpliktelser i skadeforsikring	51 907	40,4	53 496	42,2
Sum eiendeler (forvaltningskapital)	128 599	100,0	126 911	100,0
Egenkapital				
Forsikringsforpliktelser brutto	38 523	30,0	38 935	30,7
Avsetning for ikke oppjent bruttopremie	69 661	54,2	69 558	54,8
Brutto erstatningsavsetning	17 797	13,8	17 456	13,8
	51 232	39,8	51 481	40,6

7 Resultat og balanse for hver bransje

BANKER (bankkonsern)

Samtlige 127 norske banker

RESULTAT	2016		2015	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Renteinntekter m.v.	130 537	2,55	137 790	2,72
Rentekostnader m.v	48 873	0,96	59 538	1,17
Netto renteinntekter	81 665	1,60	78 252	1,54
Ubytte	3 497	0,07	2 608	0,05
Provisjonsinntekter m.v.	22 766	0,44	22 941	0,45
Provisjonskostnader m.v.	5 392	0,11	5 250	0,10
Netto verdiendr. på finansielle instrumenter	8 938	0,17	8 266	0,16
Andre inntekter	5 239	0,10	4 071	0,08
Lønn- og administrasjonskostnader	39 517	0,77	38 550	0,76
... herav lønn, pensjoner og sosiale ytelsjer osv.	24 477	0,48	23 784	0,47
Avskrivninger	3 397	0,07	3 330	0,07
Andre kostnader	5 548	0,11	5 713	0,11
Driftsresultat før tap	68 250	1,33	63 294	1,25
Tap på utlån	13 117	0,26	6 309	0,12
Verdifall på ikke-finansielle eiendeler	-116	0,00	-50	0,00
Resultat før skatt	55 250	1,08	57 035	1,12
Skattekostnad	11 133	0,22	13 695	0,27
Resultat for perioden	44 117	0,86	43 340	0,85

BALANSE	31.12.2016		31.12.2015	
	Mill. kr		Mill. kr	% vekst
Forvaltningskapital	4 955 656		4 804 652	3,1
Brutto utlån til kunder	3 678 463		3 556 813	3,4
Tapsnedskrivninger av utlån (amortisert kost)	-32 501		-25 724	26,3
... herav gruppnedskrivninger	-13 079		-9 139	43,1
Innsk. fra og gjeld til kunder	2 250 338		2 157 139	4,3
Gjeld stiftet ved utsted. av verdipapirer	1 451 927		1 465 084	-0,9

Resultatrapport for finansforetak, 2016

Resultat og balanse for hver bransje

KREDITTFORETAK

28 kredittforetak (uten Eksporfinans)

RESULTAT	2016		2015	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Renteinntekter og lignende inntekter	36 675	1,96	40 447	2,30
Rentekostnader og lignende kostnader	24 772	1,32	26 383	1,50
= Netto rente- og kreditprovisjonsinntekter	11 903	0,64	14 064	0,80
Utbytte og andre lignende inntekter	6	0,00	7	0,00
Provisjonsinntekter og inntekter fra banktjenester	147	0,01	80	0,00
Provisjonskostnader og kostnader ved banktjenester	421	0,02	560	0,03
Nto. gev./tap omløpsmidler/fin. eiend. vurd. til virk. verdi	-1 689	-0,09	4 930	0,28
Nto. gev./tap sikringsbokføring/valutakursdifferanser	-1 237	-0,07	733	0,04
Andre driftsinntekter	5	0,00	5	0,00
Lønn og administrasjonskostnader	3 339	0,18	4 005	0,23
...herav lønn, pensjoner og sosiale ytelsjer	236	0,01	249	0,01
Avskrivninger og avsetninger	34	0,00	15	0,00
Andre driftskostnader	311	0,02	265	0,02
Driftsresultat før tap	5 030	0,27	14 974	0,85
Tap på utlån	1	0,00	31	0,00
Resultat før skatt	5 029	0,27	14 943	0,85
Skatt på ordinært resultat	1 284	0,07	2 955	0,17
Periodens resultat	3 744	0,20	11 988	0,68
BALANSE	31.12.2016		31.12.2015	
	Mill. kr		Mill. kr	% vekst
Forvaltningskapital	1 903 976		1 881 619	1,2
Brutto utlån til kunder	1 535 128		1 429 623	7,4
... herav vurdert til amortisert kost	1 343 050		1 232 591	9,0
...herav vurdert til virkelig verdi	192 078		197 032	-2,5
Tapsnedskrivninger av utlån (amortisert kost)	-316		-428	-26,2
...herav gruppenedskrivninger	-222		-242	-8,2
Gjeld til kreditinstitusjoner	264 774		232 471	13,9
Gjeld v. utstedelse av verdipapirer	1 458 190		1 472 017	-0,9

Resultatrapport for finansforetak, 2016
Resultat og balanse for hver bransje

FINANSIERINGSFORETAK

26 finansieringsforetak

RESULTAT	2016		2015	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Renteinntekter og lignende inntekter	8 112	6,32	7 500	6,57
Rentekostnader og lignende kostnader	1 808	1,41	1 763	1,54
= Netto rente- og kreditprovisjonsinntekter	6 304	4,91	5 737	5,03
Utbytte og andre lignende inntekter	2	0,00	1	0,00
Provisjonsinntekter og inntekter fra banktjenester	877	0,68	823	0,72
Provisjonskostnader og kostnader ved banktjenester	851	0,66	764	0,67
Nto. gev./tap omløpsmidler/fin. eiend. vurd. til virk. verdi	43	0,03	37	0,03
Nto. gev./tap sikringsbokføring/valutakursdifferanser	-5	0,00	6	0,00
Andre driftsinntekter	461	0,36	422	0,37
Lønn og administrasjonskostnader	2 080	1,62	1 970	1,73
...herav lønn, pensjoner og sosiale ytelser	1 167	0,91	1 142	1,00
Avskrivninger og avsetninger	232	0,18	214	0,19
Andre driftskostnader	492	0,38	447	0,39
Driftsresultat før tap	4 026	3,14	3 630	3,18
Tap på utlån	525	0,41	503	0,44
Resultat før skatt	3 501	2,73	3 128	2,74
Skatt på ordinært resultat	1 034	0,81	675	0,59
Periodens resultat	2 467	1,92	2 453	2,15

BALANSE	31.12.2016		31.12.2015	
	Mill. kr		Mill. kr	% vekst
Forvaltningskapital	136 097		122 080	11,5
Brutto utlån til kunder	119 424		107 602	11,0
Tapsnedskrivninger av utlån (amortisert kost)	-1 347		-1 305	3,3
...herav gruppnedskrivninger	-449		-480	-6,5
Gjeld til kreditinstitusjoner	98 414		90 136	9,2

Resultatrapport for finansforetak, 2016

Resultat og balanse for hver bransje

LIVSFORSIKRINGSFORETAK

13 livsforsikringsforetak

RESULTAT	2016		2015	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Forfalte bruttopremier	93 457	7,0	91 164	7,3
Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen	49 492	3,7	39 061	3,1
herav renteinntekter og utbytte på finansielle eiendeler	24 467	1,8	23 252	1,9
herav gevinstar ved realisasjon	10 667	0,8	-4 569	-0,4
herav verdiendringer	5 365	0,4	6 982	0,6
Netto inntekter fra investeringer i investeringsvalgporteføljen	13 153	1,0	7 977	0,6
Utbetalte erstatninger	-51 033	-3,8	-49 050	-3,9
Endring i forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	-46 195	-3,5	-14 617	-1,2
herav endring i kursreguleringsfond	-5 419	-0,4	-1 615	-0,1
Midler tilordnet forsikringskontraktene - kontraktsfastsatte forpliktelser	-6 241	-0,5	-19 806	-1,6
Forsikringsrelaterte driftskostnader	-6 325	-0,5	-6 073	-0,5
Resultat av teknisk regnskap (kundeporteføljene)	4 593	0,3	5 492	0,4
Resultat av ikke-tekniske regnskap (selskapsporteføljen)	2 448	0,2	2 717	0,2
Resultat før skatt	7 041	0,5	8 209	0,7
Endringer i kursreguleringsfond	5 419	0,4	1 615	0,1
Verdijustert resultat før skatt	12 460	0,9	9 824	0,8
Totalresultat (inkl. andre resultatkomponenter) etter skatt	6 669	0,5	10 698	0,9
BALANSE	31.12.2016		31.12.2015	
	Mill. kr	% av FK	Mill. kr	% av FK
Bygninger og faste eiendommer (inkl. eiendomsselskaper)	119 772	9	123 066	10
Finansielle eiendeler til amortisert kost	489 030	36	447 795	35
herav investeringer som holdes til forfall	126 150	9	133 051	10
herav utlån og fordringer	335 753	24	286 738	22
Finansielle eiendeler til virkelig verdi	732 569	53	681 666	53
herav aksjer og andeler	291 928	21	249 178	19
herav obligasjoner og sertifikater	417 126	30	393 485	31
Sum eiendeler (forvaltningskapital)	1 377 093	100	1 286 405	100
herav eiendeler i selskapsporteføljen	124 674	9	117 929	9
herav eiendeler i kollektivporteføljen	1 015 076	74	970 154	75
herav eiendeler i investeringsvalgporteføljen	236 554	17	196 631	15
Forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	1 001 338	73	952 846	74
herav premierreserve	880 439	64	842 209	65
herav tilleggsavsetninger	44 253	3	35 571	3
herav kursreguleringsfond	46 055	3	40 637	3

Resultatrapport for finansforetak, 2016
Resultat og balanse for hver bransje

PENSJONSKASSER

48 pensjonskasser

RESULTAT	2016		2015	
	Mill. kr.	% av GFK	Mill. kr.	% av GFK
Forfalte premier, brutto	13 338	4,6	13 841	5,0
Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen	13 350	4,6	9 588	3,5
herav renteinntekter og utbytte på finansielle eiendeler	5 272	1,8	5 333	1,9
herav gevinst ved realisasjon	4 935	1,7	2 355	0,8
herav verdiendringer	2 224	0,8	1 108	0,4
Utbetalte pensjoner mv.	-7 120	-2,4	-6 768	-2,4
Endring i forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	-12 302	-4,2	-19 999	-7,2
herav oppreservering for langt liv	-119	0,0	-216	-0,1
Midler tilordnet forsikringskontraktene -kontraktfastsatte forpliktelser*	-4 973	-1,7	-2 020	-0,7
Resultat av teknisk regnskap (kundeporteføljene)	1 609	0,5	813	0,3
Resultat av ikke-teknisk regnskap (selskapsporteføljen)	2 182	0,7	1 908	0,7
Resultat før skatt	3 790	1,3	2 722	1,0
Endring i kursreguleringsfond	1 940	0,7	865	0,3
Verdijustert resultat før skatt	5 731	2,0	3 587	1,3
Totalresultat (etter skatt og inkl. andre resultatkomponenter)	3 722	1,3	2 665	1,0
<hr/> BALANSE <hr/>				
	31.12.2016		31.12.2015	
	Mill kr.	I % av FK	Mill kr.	I % av FK
Bygninger og andre faste eiendommer*	17 462	5,8	15 980	5,6
Finansielle eiendeler målt til amortisert kost	19 424	6,5	20 449	7,2
herav obligasjoner o.a. verdipapirer med fast avkastning	18 517	6,2	19 292	6,8
Finansielle eiendeler målt til virkelig verdi:	262 694	87,3	247 001	86,7
herav aksjer og andeler	109 122	36,3	100 324	35,2
herav obligasjoner o.a. verdipapirer med fast avkastning	147 534	49,0	140 994	49,5
Sum eiendeler (forvaltningskapital)	300 858	100,0	284 930	100,0
herav selskapsportefølje	31 799	10,6	28 604	10,0
herav investeringer i kollektivporteføljen	259 676	86,3	247 397	86,8
herav investeringer i investeringsvalgporteføljen	9 384	3,1	8 929	3,1
Forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	251 383	83,6	244 265	85,7
herav premierreserve mv.	206 429	68,6	194 716	68,3
herav kursreguleringsfond	28 501	9,5	26 627	9,3
herav tilleggsavsetninger	12 119	4,0	10 991	3,9

Resultatrapport for finansforetak, 2016

Resultat og balanse for hver bransje

SKADEFORSIKRINGSFORETAK

44 skadeforsikringsforetak (uten captives, Gard, Skuld og DNK)

Tall i mill. kroner og prosent av premieinntekter f.e.r.

RESULTAT	2016		2015	
	Mill. kr	% av premie	Mill. kr	% av premie
Premieinntekter f.e.r.	41 200		39 224	
Erstatningskostnader f.e.r.	28 815	69,9	27 096	69,1
Forsikringsrelaterte driftskostnader	6 834	16,6	6 797	17,3
Resultat av teknisk regnskap	5 769	14,0	5 598	14,3
Netto inntekter fra investeringer	3 828	9,3	2 301	5,9
herav renteinntekt og utbytte på finansielle eiendeler	2 154	5,2	2 049	5,2
herav verdiendringer	-250	-0,6	-671	-1,7
herav gevinst ved realisasjon	2 123	5,2	420	1,1
Resultat av ikke teknisk regnskap	3 872	9,4	2 299	5,9
Resultat før skattekostnad	9 642	23,4	7 897	20,1

BALANSE	31.12.2016		31.12.2015	
	Mill. kr	% av FK	Mill. kr	% av FK
Investeringer	102 317	79,6	101 653	80,1
Bygninger og andre faste eiendommer	288	0,2	301	0,2
Datterforetak, tilknyttet foretak og felleskontrollerte foretak	10 303	8,0	9 738	7,7
Finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	21 694	16,9	22 208	17,5
Finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	69 570	54,1	68 881	54,3
herav aksjer og andeler	13 673	10,6	13 541	10,7
herav obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	51 907	40,4	53 496	42,2
Gjenforsikringsandel av brutto forpliktelser i skadeforsikring	5 419	4,2	5 605	4,4
Sum eiendeler (forvaltningskapital)	128 599	100,0	126 911	100,0
Egenkapital	38 523	30,0	38 935	30,7
Forsikringsforpliktelser brutto	69 661	54,2	69 558	54,8
herav avsetning for ikke opprettet bruttopremie	17 797	13,8	17 456	13,8
herav brutto erstatningsavsetning	51 232	39,8	51 481	40,6

8 Tabeller for grupper av banker og pensjonskasser

Banker

Tabell 8.1: Resultatposter for gruppen av de 8 store bankene

	2016	2015		
	Mill.kr.	% av GFK	Mill.kr.	% av GFK
Netto renteinntekter	55 946	1,40	56 298	1,39
Andre inntekter	27 797	0,69	28 043	0,69
herav verdiendr. finansielle instrumenter	7 827	0,20	8 937	0,22
Driftskostnader	33 869	0,85	33 860	0,83
herav lønn og personalkostnader	18 200	0,45	17 496	0,43
Resultat før tap	49 874	1,25	50 481	1,24
Tap på utlån	10 596	0,26	4 101	0,10
Verdifall på ikke finansielle eiendeler	6	0,00	-44	0,00
Resultat før skatt	39 271	0,98	46 425	1,14
Skattekostnad	7 698	0,19	11 151	0,27
Resultat etter skatt	31 574	0,79	35 274	0,87
EK-avkastning	10,7		13,5	

Tabell 8.2: Balanseposter for gruppen av de 8 store bankene*

	31.12.16		31.12.15		
	Mrd.kr	% av br. utlån	Mrd.kr	% av br. utlån	vekst i %
Forvaltningskapital	3 809,6		3 743,4		1,8
Brutto utlån til kunder	2 709,2		2 661,3		1,8
... <i>Inkl. utlån i gruppeide OMF-foretak</i>	2 831,1		2 781,4		1,8
Tapsnedskrivninger på utlån	-24,0	-0,9	-17,9	-0,7	34,1
herav individuell tapsnedskrivning	-15,6	-0,6	-12,5	-0,5	24,1
herav gruppenedskrivning	-8,4	-0,3	-5,3	-0,2	57,4
Brutto misligholdte utlån	33,0	1,2	26,4	1,0	24,9
Gjeld til kreditinstitusjoner	478,9		428,4		11,8
Innskudd fra kunder	1 609,6		1 568,6		2,6
Verdipapirgjeld	1 136,9		1 167,1		-2,6
Innskuddsdekning (%)	59,4		58,9		

* Justert for DNB Banks reklassifiserte Baltikum-aktivitet (i påvente av opprettelsen av felles bank med Nordea)

Resultatrapport for finansforetak, 2016
 Tabeller for grupper av banker og pensjonskasser

Tabell 8.3: Resultatposter for gruppen av de 24 mellomstore bankene

	2016		2015	
	Mill.kr.	% av GFK	Mill.kr.	% av GFK
Netto renteinntekter	18 521	2,37	15 603	2,21
Andre inntekter	4 669	0,60	2 736	0,39
herav verdiendr. finansielle instrumenter	792	0,10	-495	-0,07
Driftskostnader	9 583	1,23	9 072	1,29
herav lønn og personalkostnader	4 028	0,52	4 122	0,58
Resultat før tap	13 607	1,74	9 267	1,31
Tap på utlån	1 945	0,25	1 728	0,25
Verdifall på ikke finansielle eiendeler	-4	0,00	-29	0,00
Resultat før skatt	11 666	1,49	7 569	1,07
Skattekostnad	2 682	0,34	1 847	0,26
Resultat etter skatt	8 984	1,15	5 722	0,81
EK-avkastning	12,3		8,8	

Tabell 8.4: Balansepster for gruppen av de 24 mellomstore bankene

	31.12.16		31.12.15		vekst i %
	Mrd.kr	% av br. utlån	Mrd.kr	% av br. utlån	
Forvaltningskapital	800,2		747,1		7,1
Brutto utlån til kunder	680,4		634,2		7,3
... <i>Inkl. utlån i gruppeide OMF-foretak</i>	742,0		696,6		6,5
Tapsnedskrivninger på utlån	-6,4	-0,9	-5,9	-0,9	9,6
herav individ. tapsnedskr.	-2,9	-0,4	-3,0	-0,5	-5,7
herav gruppenedskrivning	-3,6	-0,5	-2,9	-0,5	25,8
Brutto misligholdte utlån	11,1	1,6	10,3	1,6	7,9
Gjeld til kreditinstitusjoner	37,7		37,0		2,0
Innskudd fra kunder	392,3		361,2		8,6
Gjeld ved utst. av verdipapirer	268,6		256,7		4,6
Innskuddsdekning	57,6		57,0		

Resultatrapport for finansforetak, 2016
Tabeller for grupper av banker og pensjonskasser

Tabell 8.5: Resultatposter for gruppen av de 95 mindre bankene

	2016	2015		
	Mill.kr.	% av GFK	Mill.kr.	% av GFK
Netto renteinntekter	7 198	2,17	6 350	2,06
Andre inntekter	2 582	0,78	1 857	0,60
herav kursgev. finansielle instrumenter	319	0,10	-177	-0,06
Driftskostnader	5 011	1,51	4 662	1,51
herav lønn og personalkostnader	2 249	0,68	2 166	0,70
Resultat før tap	4 769	1,44	3 545	1,15
 Tap på utlån	 575	 0,17	 481	 0,16
Verdifall på ikke finansielle eiendeler	-118	-0,04	23	0,01
Resultat før skatt	4 312	1,30	3 041	0,99
 Skattekostnad	 753	 0,23	 697	 0,23
Periodens resultat	3 559	1,07	2 344	0,76
 EK-avkastning	 10,2	 7,7		

Tabell 8.6: Balanseposter for gruppen av de 95 mindre bankene

	31.12.16		31.12.15		vekst i %
	Mrd.kr	% av br. utlån	Mrd.kr	% av br. utlån	
Forvaltningskapital	345,9		314,2		10,1
 Brutto utlån til kunder	 288,9		 261,3		 10,6
... <i>Inkl. utlån i gruppeide OMF-foretak</i>	369,1		332,1		11,1
Tapsnedskrivninger	-2,1	-0,7	-2,0	-0,8	6,4
herav individ. tapsnedskr.	-1,0	-0,4	-1,0	-0,4	-1,1
herav gruppenedskrivning	-1,1	-0,4	-0,9	-0,4	14,6
Brutto misligholdte utlån	4,3	1,5	3,8	1,4	15,3
 Gjeld til kreditinstitusjoner	 5,6		 5,5		 2,6
Innskudd fra kunder	248,5		227,3		9,3
Gjeld ved utst. av verdipapirer	46,5		41,3		12,6
 Innskuddsdekning	 86,0		 87,0		

Pensjonskasser

Tabell 8.7 Resultat - private og kommunale pensjonskasser

RESULTAT	Private				Kommunale			
	2016		2015		2016		2015	
	Mill. kr.	% av GFK	Mill. kr.	% av GFK	Mill. kr.	% av GFK	Mill. kr.	% av GFK
Premieinntekter	5 160	3,0	6 725	4,0	8 409	7,0	14 166	12,9
herav forfalte premier brutto	5 086	2,9	6 732	4,0	8 252	6,9	7 109	6,5
herav overføring av premieres. fra andre forsikr.- og pensj. foretak	87	0,1	4	0,0	158	0,1	7 059	6,4
Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen	8 040	4,6	6 644	4,0	5 311	4,4	2 944	2,7
herav: renteintekter og utbytte på finansielle eiendeler	3 288	1,9	3 370	2,0	1 984	1,7	1 963	1,8
gevinster ved realisasjon	3 796	2,2	1 705	1,0	1 139	1,0	650	0,6
verdiendringer	375	0,2	957	0,6	1 849	1,5	151	0,1
Pensjoner mv.	-3 962	-2,3	-3 654	-2,2	-3 411	-2,9	-3 230	-2,9
herav overføring av premierreserve mv. til andre	-191	-0,1	-116	-0,1	-62	-0,1	-1	0,0
Endring i forsikringsforpliktelser - kontraktsfasatte forpliktelser	-4 033	-2,3	-7 629	-4,6	-8 269	-6,9	-12 370	-11,2
herav endring i premierreserve mv.	-3 419	-2,0	-5 598	-3,3	-5 905	-4,9	-11 770	-10,7
herav endring i kursreguleringsfond	-234	-0,1	-845	-0,5	-1 707	-1,4	-19	0,0
Midler tilordnet forsikringskontraktene - kontraktsfasatte forpliktelser*	-4 139	-2,4	-1 236	-0,7	-833	-0,7	-784	-0,7
Forsikringsrelaterte driftskostnader	-394	-0,2	-359	-0,2	-304	-0,3	-266	-0,2
Resultat av teknisk regnskap (kundeporteføljene)	747	0,4	517	0,3	862	0,7	296	0,3
Resultat av ikke-teknisk regnskap (selskapsporteføljen)	1 448	0,8	1 416	0,8	734	0,6	492	0,4
Resultat før skatt	2 195	1,3	1 933	1,2	1 596	1,3	789	0,7
Endring i kursreguleringsfondet	234	0,1	845	0,5	1 707	1,4	19	0,0
Verdijustert resultat før skatt	2 428	1,4	2 779	1,7	3 303	2,8	808	0,7
Totalresultat (etter skatt og inkl. andre resultatkomponenter)	2 147	1,2	1 882	1,1	1 575	1,3	783	0,7

* Enkelte pensjonskasser har foreløpig ikke fylt ut posten "Midler tilordnet forsikringskontraktene".

Tabell 8.8 Balanse - private og kommunale pensjonskasser

BALANSE	Private				Kommunale			
	31.12.16		31.12.15		31.12.16		31.12.15	
	Mill. kr	% av FK	Mill. kr	% av FK	Mill. kr	% av FK	Mill. kr	% av FK
Bygninger og faste eiendommer*	10 238	5,8	9 962	5,8	7 224	5,8	6 018	5,3
Finansielle eiendeler målt til amortisert kost	6 527	3,7	7 195	4,2	12 897	10,3	13 254	11,6
Finansielle eiendeler målt til virkelig verdi:	158 749	90,2	152 972	89,4	103 945	83,3	94 029	82,6
herav aksjer og andeler	70 725	40,2	66 332	38,8	38 396	30,8	33 993	29,9
herav obligasjoner og sertifikater	85 315	48,5	84 469	49,4	62 220	49,8	56 525	49,6
Sum eiendeler (forvaltningskapital)	176 029	100,0	171 081	100,0	124 829	100,0	113 849	100,0
herav selskapsportefølje	20 407	11,6	18 825	11,0	11 392	9,1	9 779	8,6
herav kollektivportefølje	153 028	86,9	149 712	87,5	106 648	85,4	97 685	85,8
herav investeringsvalgportefølje	2 594	1,5	2 544	1,5	6790	5,4	6 385	5,6
Forsikringsforpliktelser - kontraktsfasatte forpliktelser	147 201	83,6	147 606	86,3	104 182	83,5	96 659	84,9
herav premierreserve	117 686	66,9	112 033	65,5	88 743	71,1	82 683	72,6
herav kursreguleringsfond	20 944	11,9	20 757	12,1	7 557	6,1	5 871	5,2
herav tilleggsavsetninger	7 030	4,0	6 671	3,9	5 089	4,1	4 320	3,8

* Inkludert aksjer i datterforetak som i hovedsak er eiendomsdøtre

FINANSTILSYNET
POSTBOKS 1187 SENTRUM
0107 OSLO
POST@FINANSTILSYNET.NO
WWW.FINANSTILSYNET.NO